

บทที่ 4

เงื่อนไขความเข้าใจความหมายในการอ่าน

จุดมุ่งหมาย

เมื่อท่านได้เรียนเนื้อหาในบทนี้แล้ว จะต้องแสดงความรู้ต่อไปนี้ได้

- บอกได้ว่าการอ่านแปลความกับการอ่านตีความแตกต่างกันอย่างไร และยกตัวอย่างประกอบได้
- บอกความหมายในระดับแปลความกับความหมายในระดับตีความจากข้อความที่กำหนดให้อ่านได้
- ยกตัวอย่างการแปลสัญลักษณ์ไม่ตรงกันเป็นอุปสรรคในการเข้าใจความหมายได้อย่างไร
- ยกตัวอย่างและบอกความสำคัญของมโนทัศน์ว่ามีผลต่อความเข้าใจความหมายของข้อความได้
- อธิบายและยกตัวอย่างภูมิหลังของเหตุการณ์ในข้อความที่อ่านซึ่งช่วยให้เข้าใจความหมายของเรื่องนั้นได้
- อธิบายและยกตัวอย่างได้ว่า การสื่อสารตามรูปแบบคืออะไร และมีกติกากในการอ่านเพื่อเข้าใจความหมายได้อย่างไร
- บอก “สาร” หรือ “ความคิดสำคัญ” ของข้อความซึ่งสื่อสารตามที่กำหนดให้ได้

ทบทวนเรื่องในบทก่อนและแนะนำเรื่องที่จะเรียนในบทนี้

ในบทที่ 3 เราได้กล่าวถึงมโนทัศน์ว่ามีความสำคัญต่อความเข้าใจความหมายเพียงใด โดยได้อธิบายถึงกระบวนการที่คนเรารู้ความหมายและสร้างความหมายจากสิ่งที่เห็น กับกล่าวว่ามีเครื่องช่วยที่ทำให้คนเราสร้างมโนทัศน์ต่าง ๆ ขึ้นได้คือ ภาษากับความจำ เมื่อคนเราเกิดมโนทัศน์ขึ้นในเรื่องใด ๆ แล้ว ก็จะนำเอามโนทัศน์ไปแปลความหมายต่อสิ่งที่ได้เห็น จึงทำให้เข้าใจสิ่งที่เห็นนั้นได้ ในบทนี้จะได้อีกกล่าวถึงการนำเอามโนทัศน์มาใช้ประโยชน์ในการอ่านเพื่อค้นหาความหมายใน

ข้อความ กล่าวคือเราจะรับสารได้ถูกต้องหรือใกล้เคียงจะต้องนำมโนทัศน์ของเราไปประสานกับมโนทัศน์ของผู้อ่านได้พอดีหรือใกล้เคียงด้วย นอกจากนั้นจะได้กล่าวถึงเงื่อนไขอื่น ๆ ที่ช่วยในการรับรู้ความหมายจากการอ่านอีกหลายอย่าง คือ การแปลสัญลักษณ์ได้ตรงกัน ความเข้าใจภูมิหลังของเหตุการณ์ และความเข้าใจคติการสื่อสารของข้อเขียนที่มีรูปแบบและกลวิธีที่แตกต่างกัน

เงื่อนไขต่าง ๆ ที่ช่วยให้เข้าใจความหมายในการอ่าน

การที่เรารับรู้ความหมายจากการอ่าน (รวมทั้งการฟังด้วย)¹ ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายอย่าง จึงทำให้เราเข้าใจความหมายนั้นได้ ดังนั้น เรื่องของเข้าใจความหมายที่บันทึกเอาไว้โดยใช้ตัวอักษรเป็นสื่อกลาง จึงมีปัจจัยที่น่าศึกษาหลายประการ ว่ามีเงื่อนไขหรือปัจจัยใดบ้างที่มาสะกิดกัน ทำให้เข้าใจความหมายไม่ได้เต็มที่ หรือมีปัจจัยอันใดช่วยส่งเสริมช่วยให้เข้าใจความหมายได้ดียิ่งขึ้น ดังจะขออธิบายเรื่องดังกล่าวไปตามลำดับ

เงื่อนไขของการรับรู้และแปลสัญลักษณ์ได้ตรงกัน

เงื่อนไขของการรับรู้ความหมายข้อนี้ นับเป็นเงื่อนไขขั้นต้นที่สุดของการอ่าน เพราะการอ่านใช้สื่อกลางอันเป็นสัญลักษณ์ของตัวหนังสือเป็นเครื่องสื่อความหมาย ดังนั้นกิจกรรมขั้นแรกที่สุดในการเข้าใจความหมาย คือการเข้าใจความหมายในระดับตัวอักษรเสียก่อนว่าความหมายที่ปรากฏตามตัวอักษรหรือสัญลักษณ์เป็นอย่างไร การเข้าใจความหมายในขั้นนี้คือการแปลความ ซึ่งรักษาเนื้อหาและความสำคัญของเรื่องเดิมตามที่ปรากฏตามตัวอักษรไว้ได้อย่างครบถ้วน ซึ่งลักษณะของการแปลความนี้ อาจจะมีอยู่หลายอย่างเช่น

ก. การแปลความหมาย ได้แก่การแปลคำหรือความจากระดับหนึ่งให้สูงขึ้นหรือต่ำลงไปสู่อีกระดับหนึ่ง ดังเช่นแปลคำเทคนิค (ศัพท์เฉพาะ) ไปเป็นภาษาสามัญ หรือจะให้แปลคำนั้น ออกมาเป็นตัวอย่างของจริงหรือจะให้แปลข้อความยาว ๆ ให้กลายเป็นคำสั้น ๆ เป็นศัพท์เทคนิค กลับกับแบบแรกก็ได้.....

ข. การแปลสัญลักษณ์ ได้แก่การแปลความหมายจากรูปภาพอากัปกริยาท่าทาง ภาษาใบ้ (Pantomime) และภาพการ์ตูน ว่าสิ่งนั้นเรื่องนั้นหมายถึงอะไร เช่น ให้แปลความหมายของแผนผัง

---

¹ในตอนที่ ๑ ไป เมื่อพูดถึงการอ่าน บางทีมีความหมายครอบคลุมถึงการฟังด้วย จึงขอให้เข้าใจตามนี้

แผนที่ตาราง กราฟ รูปภาพ และจากเครื่องหมายย่อต่าง ๆ ออกมาเป็นภาษาสามัญ หรือจะให้
แปลกลับจากภาษาสามัญไปเป็นกราฟหรือรูปภาพก็ได้.....

ค. การแปลถอดความ ได้แก่การแปลความหมายของคติพจน์ คำพังเพยและสุภาษิต ให้เป็น
ภาษาสามัญ หรือจะให้แปลจากภาษาสามัญเป็นสุภาษิต หรือให้แปลคำใดคำหนึ่ง ตามความหมายของ
ภาษาร้อยแก้วร้อยกรองที่กำหนดให้² หรือในที่สุดจะให้แปลจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง
ดังเช่นในการแปลไทยเป็นอังกฤษได้.....³

ปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคในการแปลความนั้น ได้แก่การเข้าใจสัญลักษณ์ที่ใช้นั้นได้ตรงกัน
เสียก่อน ถ้าผู้อ่านไม่เข้าใจสัญลักษณ์ที่ผู้อ่านใช้ หรือผู้ฟังไม่เข้าใจสัญลักษณ์ที่ผู้ฟังพูด ย่อมเป็น
อุปสรรคอันยิ่งใหญ่ในการสื่อความหมาย ทำนองเดียวกับเรื่องการได้วาทคดีด้วยภาษาท่าทางในนิทานเช่น
เรื่องหนึ่งที่เล่าว่า

วัดเซ็น มิกกุอยู่ว่า ถ้าพระอาคันตุกะได้พระพุทธธรรมชนะพระเจ้าดิน จึงจะอยู่อาศัยใน
วัดได้ ถ้าได้แพ้ต้องออกไป
ในวัดทางภาคอีสานของญี่ปุ่นแห่งหนึ่ง มีพระพี่น้องอยู่สองรูปองค์พี่คงแก่เรียน แต่องค์
น้องโง่ แกรมตาบอดข้างหนึ่ง

พระอาคันตุกะรูปหนึ่งขอมาพักที่วัด นั้นหมายความว่าพร้อมที่จะได้วาทคดีกับพระเจ้า
ดิน เผลอวันนั้น พระผู้พี่เรียนหนังสือหนัก รู้สึกเหนื่อย จึงบอกน้องชายให้ไปโต้แทน
“ไป พวกคุณไปได้กันด้วยภาษาเจียบ” พระพี่ชายแนะ
ทั้งสองไปนั่งโต้กันที่หอสวดมนต์ หลังจากนั้นไม่นานนักพระอาคันตุกะ เข้าไปหาพระพี่
ชายตาเดียว แล้วเรียนว่า

“น้องชายท่านฉลาดเหลือเกิน ผมยอมแพ้แล้ว”

“ไหน ได้กันได้อย่างไร เล่าให้ฟังซิ” พระพี่ชายซัก

“อ้อ” พระอาคันตุกะอีกอีก “คือจี้ แรกที่เดียวผมยกนิ้วขึ้นนิ้วเดียว หมายความว่า
พระพุทธเจ้า น้องชายท่านก็ยกขึ้นสองนิ้ว หมายความว่า มีพระพุทธเจ้า ต้องมี
พระธรรม ที่นี้ผมยกขึ้นสามนิ้ว หมายความว่า พระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ ทันใดนั้น

---

²ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาการแปลถอดความในหนังสือแนวทางศึกษาวรรณคดี : ภาษากวีการวิจักขณ์และวิจารณ์ของ
ประสิทธิ์ กายกมลออน ในบทที่ 7

³ชวาล แพร่ตกุล เทคนิคการวัดผล พระนคร : วัฒนาพานิช, 2508, หน้า 215-220.

น้องชายของท่าน กำหมัดชูคอหน้าผม ความหมายว่า ถึงจะมีสาม แต่เมื่อรู้แจ้งแล้ว ก็รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผมยอมแพ้แล้วขอรับ ผมไม่มีสิทธิ์อาศัยอยู่ในวัดท่าน ผมกราบลาละขอรับ”

พระอากันตุกะก็รีบไป

“ไหน พระบ้านั้นมันอยู่ไหน” พระตาเดียววิ่งเข้าไปถามพระพี่ชาย

“รู้แล้วละว่า เราได้ชนะ”

“ชนะกะฝีมืออะไร ผมจะตะบันหน้ามันอยู่แล้ว”

“อ้าว ไหนเล่าให้ฟังซิ ได้กันได้อย่างไร”

“หนอย ทันทีที่มองหน้า ก็เริ่มดูถูกกันเลย ยกขึ้นนิ้วเดียว ว่าคุณมีตาเดียว เราเห็นว่า แกเป็นพระอันกัณตุกะ ต้องทำสุภาพเข้าไว้จึงยกสองนิ้วใส่มัน แสดงความยินดีที่ท่านโชคดีที่เกิดมามีสองตาไม่พิกลพิการอย่างผม หนอยอายผีตะครุบ ยกขึ้นสามนิ้วเยาะผม อีกกว่า เราสองคนมีสามตาเท่านั้นแหละ ผมเหลือรอดแล้ว จึงลุกขึ้นกำหมัดจะต่อยปากมัน แต่มันวิ่งออกมาก่อน เรื่องมันก็แค่นี้ละ”⁴

ภาพจาก Lee J. Martin and Harry P. Kroitor, *The Five Hundred Word Theme*, Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1979, p.6. (ดูคำอธิบายหน้า 51)

⁴พระมหาเสฐียรพงษ์ ปุณฺณวณฺโณ วิธีแห่งเซ็น พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514, หน้า 26-27. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ ร.ต.ท.สัมฤทธิ์ เพียรพิจารณ์ชน)

ภาพนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งของการแปลสัญลักษณ์ไม่ตรงกัน ผู้แสดงแสดงภาษาท่าทางอย่างหนึ่งที่หมายถึงถึงดอกไม้ แต่ผู้ชมกลับแปลสัญลักษณ์ไม่ตรงกับผู้แสดง นอกจากนั้นการแปลสัญลักษณ์ของผู้ชมแต่ละคนยังแตกต่างกันออกไปอีกด้วย นับเป็นลักษณะกำกวมของการสื่อสาร ที่ทำให้เข้าใจผิดกันได้ง่าย

ภาพการ์ตูนตลกนี้เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง ของการแปลสัญลักษณ์ไม่ตรงกัน ภาพจากหนังสือต่วย'ตูน ฉบับเดือนมกราคม 2519 หน้า 10.

อุปสรรคสำคัญในการแปลสัญลักษณ์ที่เป็นตัวอักษรอาจจะมีหลายอย่าง เช่น ข้อเขียนนั้นใช้ภาษายาก เช่น ภาษาโบราณ หรือมีศัพท์แสงมาก หรือใช้ภาษาส่วนบุคคล (idelect) หรือมีวิธีเรียงคำเข้าประโยค ลดคำ สลับคำ ที่เราไม่คุ้นเคย ฯลฯ ดังตัวอย่างของภาษากวี⁵ ซึ่งอาจจะแปลความได้ยาก แต่ถึงอย่างไรก็ตามถ้าเราสามารถเข้าใจความหมายในระดับแปลความได้ จะช่วยทำให้เราเกิดแนวทางที่จะเข้าใจความหมายในระดับที่ยากขึ้น คือในระดับตีความ ซึ่งจะกล่าวถึงในตอนต่อไป

เงื่อนไขแห่งมโนทัศน์ของผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

เงื่อนไขของการเข้าใจความหมายในระดับสัญลักษณ์เพียงแค่แปลความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้แทน ก็จะเข้าใจความหมายในระดับอักษรได้ แต่เรื่องของความหมายผู้เขียนสื่อออกมาไม่ได้มีเฉพาะความหมายในระดับตัวอักษรเท่านั้น ยังคงมีความหมายอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เป็นความหมายตามสัญลักษณ์ ทว่าเป็นความหมายที่ซ่อนเข้ามาโดยอาศัยสัญลักษณ์เป็นสื่อเท่านั้น แม้ว่าเราจะแปลความหมายตรงตามระดับสัญลักษณ์ออก แต่อาจจะไม่เข้าใจความหมายที่อยู่นอกเหนือสัญลักษณ์นั้นหรือที่ไม่ปรากฏตรง ๆ ตามสัญลักษณ์นั้นการอ่านความหมายชนิดนี้ต้องอาศัยการตีความ ซึ่งต้องใช้มโนทัศน์ (หรือบางคนอาจจะใช้คำว่าประสบการณ์ร่วม หรือกรอบของการอ้างอิงที่สุดแท้แท้) ของผู้อ่านไปประสานหรือมีส่วนร่วมกับมโนทัศน์ของผู้เขียน ขอให้ดูตัวอย่างจากโคลงโลกนิติสำนวนเก่าบทหนึ่งว่า

“น้ำเคี้ยวขยงว่าเงี้ยว	ขยงตาม
ทรายเหลือบทางขยงงาม	ว่าหญ้า
คาทรายยั้งนิลวาม	พรายเพริศ
ลิ่งว่าผลลูกหว่า	โคดคั้นโดยตาม” ⁶

โคลงบทนี้หากแปลความตามตัวอักษรในลักษณะถอดความ (ซึ่งต้องใช้จินตนาการประกอบตามสมควร) ก็จะได้ว่า นกขยงตัวหนึ่งจับอยู่บนยอดไม้ มองลงมาเห็นลำธารไหลคดเคี้ยวอยู่เบื้องล่างคดไปมาเหมือนงูเลื้อย ก็นึกว่างู นกขยงก็โผล่ตาลงมาจะจิกลำธารที่ตัวนึกว่าเป็นงูใหญ่นั้น กว่าจะรู้ว่าไม่ใช่งูก็ต่อเมื่อพลัดตกลงไปลอยอยู่ที่ตัวเสียแล้ว หางเขียวสะบัดเป็นแววพราวของนกขยงกระจายแผ่อยู่เหนือ

⁵ดูรายละเอียดในภาคแรกของหนังสือแนวทางศึกษาวรรณคดี ภาษากวี การวิจักษณ์ และวิจารณ์.

⁶กรมศิลปกร (รวมรวม) ประชุมโคลงโลกนิติ พระนคร : คลังวิทยา, 2513, หน้า 54.

ผิวน้ำ เมื่อทรายผ่านมาเห็นเข้า เข้าใจว่าเป็นหญ้าสดอ่อนระดับ จึงโผลงไปจะกิน ครั้นตกลงไปจวนจะจมน้ำเหลือแค่ตา ตาทรายที่ดำเป็นเงาวาววามงามนวลลอยกระเพื่อมอยู่ ลิงตัวหนึ่งห้อยโหนกิ่งไม้ผ่านมาเห็นเข้านี้คิดว่า เป็นผลลูกหว้าก็โผล่ลงไป จนจมน้ำตายกันหมดทุกฝ่าย

ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นถอดความหมายในระดับแปลความ ซึ่งเพิ่มเติมคำอธิบายประกอบตามสมควรเพื่อความเข้าใจ ถ้าจะค้นหาความหมายหรือ “สาร” ในระดับตีความก็จะเห็นว่า มีปริศนาที่สำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งซ่อนอยู่ การอ่านในระดับนี้ต้องไขมโนทัศน์หรือประสบการณ์ของผู้อ่านมาประกอบ ซึ่งอาจจะมีคามหมายหรือ “สาร” ที่ซ่อนอยู่ว่า “การรับรู้หรือความเข้าใจอย่างผิด ๆ ย่อมก่อให้เกิดอันตรายอย่างใหญ่หลวง” หรืออาจจะตีความว่า “เหตุหรือปัจจัยที่ไม่ถูกต้องซึ่งสืบเนื่องกันเหมือนลูกโซ่ จะส่งผลให้เกิดผลที่ผิดพลาด และเป็นอันตรายได้” หรืออาจจะตีความตามกฎแห่งกรรมว่า “ทุกคนเป็นตัวละครผู้กระทำกรรมและรับผลกรรมที่เราได้ก่อขึ้น พร้อมกันนั้นก็เป็นผู้ร่วมรับผิดชอบกับความชั่วของผู้ประพฤตชั่วด้วย กรรมย่อมสัมพันธ์กัน ความผิดของคนหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นผลสะท้อนมาจากความหลงผิดของคนอื่น ๆ ด้วย” หรืออาจจะตีความเป็นอย่างอื่น สุดแท้แต่มโนทัศน์หรือประสบการณ์ของแต่ละคนผู้อ่าน

จากมโนทัศน์ของผู้อ่านกับผู้เขียนตรงกัน ก็สามารถรับสารในระดับนี้ได้แต่หากมโนทัศน์ของผู้อ่านกับผู้เขียนไม่ตรงกัน อาจทำให้เกิดความขัดข้องในการสื่อความหมายในระดับนี้มากหรือน้อยสุดแท้แก่กรณี แม้แต่นักเขียนที่ได้รับความนิยมก็ตระหนักและเป็นห่วงผู้อ่านในเรื่องนี้ ดังเช่น เจ้านามปากกา “ลาวคำหอม” (คำสิงห์ ศรีนอก) ได้ให้ทัศนะว่า

“หนังสือนวนิยายนั้น โดยความเป็นจริงก็คืองานศิลปะรูปหนึ่งที่สูงขึ้นจากองค์ประกอบของประสบการณ์และความสำนึก ที่ควรจะสัมผัสรับรู้ด้วยประสบการณ์และจิตสำนึกเช่นเดียวกัน ซึ่งแน่นอนว่า ความหมายของการรับรู้อาจพ้องหรือแตกต่างกันได้ตามพื้นฐานของจิตสำนึก และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล”⁷

ส่วนผู้ที่เป็นนักวิชาการและทำหน้าที่เกี่ยวกับศิลปะการวิจารณ์คือ ดร.เจตนา นาควัชระ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ในทำนองเดียวกันว่า

---

⁷ ลาวคำหอม “คำนำจากฟ้าปกกัน” โลกหนังสือ 2 : 11 สิงหาคม 2522, หน้า 45.

“การที่ผู้เขียนกับผู้อ่านจะสื่อสารกันได้นั้น การสื่อสารดังกล่าวย่อมจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของ “ประสบการณ์ร่วม” การที่เราแต่ละคนจะเข้าใจประสบการณ์ของอีกคนหนึ่งได้ ทุกแง่ทุกมุมนั้นย่อมเป็นไปได้ เพราะประสบการณ์ของคนแต่ละคนย่อมไม่เหมือนกัน ฉะนั้นได้ก็ฉะนั้น ประสบการณ์ที่นักประพันธ์ถ่ายทอดลงในวรรณกรรมแต่ละเรื่องนั้น อาจจะมีทั้งส่วนที่ผู้อ่านทั่วไปเข้าใจได้ง่าย และส่วนที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์สามัญ ผู้อ่านจึงจำเป็นต้องใช้จินตนาการติดตามเรื่องราวที่อาจจะอยู่นอกเหนือประสบการณ์ส่วนตัว”⁸

คำว่าประสบการณ์หรือจิตสำนึก หรือประสบการณ์ร่วมดังที่กล่าวมาตามทัศนะของแต่ละคนก็คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ของผู้เขียนและผู้อ่านนั่นเอง

ต่อไปเรามาคุยตัวอย่างมโนทัศน์ของผู้ส่งสารกับผู้รับสารซึ่งตรงกัน ทำให้การสื่อความหมาย เป็นไปด้วยความราบรื่นได้อย่างไร ตัวอย่างนี้เป็นเรื่องเกร็ดเล่าว่า⁹

ในระหว่างมหาสงครามโลกครั้งที่สอง ประมาณปี พ.ศ. 2483 ไม่มีข่าวคราวจากแคว้น ด่านอาฟริกา เซซซิล จึงเป็นห่วง และส่งรหัสลงวันที่ 18 ธันวาคม ความว่า

“จากนายกรัฐมนตรี้ ถึงนายพลเวเวล จงอ่านเซนส์ แมทธิว บทที่ 7 ประโยคที่ 7”
เมื่อเปิดคัมภีร์ไบเบิลออกอ่าน ได้ความว่า

“Ask, and You will recieve; seek, and you will find; knock, and the door will be opened to you.”

(จงขอแล้วเจ้าจะได้รับ ลงค้อนแล้วเจ้าจะพบ จงเคาะแล้วประตูจะเปิดให้เข้า)

นายพลเวเวล ตีความออกทันที หากต้องการกำลังหนุนให้ส่งข่าวไปทางลอนดอน จึงตอบด้วยรหัสเชิงเดียวกันว่า

“จากนายพลเวเวล ถึงนายกรัฐมนตรี้ โปรดรับทราบจดหมายของเซนดี เจมส์ บทที่ 1 ตอนที่ 17 วรรคแรก”

เซซซิลเปิดจดหมายของเซนดี เจมส์ ซึ่งมีไปถึงสาธุชนทั่วโลกพบข้อความว่า

---

⁸เจตนา นาควิธระ ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี พระนคร : ดวงกมล, 2521, หน้า 6-7.

⁹ปรีชา ซอปฐมมา เสมือนใบประดู่ลาย พระนคร : สำนักพิมพ์ศตวรรษ, 2520, หน้า 72-73.

“Every good gift and very perfect present comes from heaven”

(ของขวัญอันล้ำค่า ย่อมโปรยปรายมาจากสวรรค์)

คำว่า “สวรรค์” หมายถึง “ทางอากาศ” ทันใดนั้นเชิซซิลบัญชาให้กองบินออกไปเสริมกำลังโดยด่วน และก็ได้รับชัยชนะในเวลาอันรวดเร็ว

จากตัวอย่างนี้แสดงว่านายกรัฐมนตรีเชิซซิล กับนายพลเวลเวล มีมโนทัศน์ในการรับสารส่งสารได้ตรงกัน เพียงแต่อาศัยข้อความบางตอนจากคัมภีร์ไบเบิลเป็นสื่อไปสู่ความหมายตามที่ต้องการ ขอให้ดูตัวอย่างทำนองนี้อีกสักเรื่องหนึ่ง จากหนังสือเล่มเดียวกัน¹⁰ เล่าเรื่องของมโหสถตอนจะมีครอบครัวว่า

มโหสถเมื่ออย่างเข้าวัยหนุ่ม ได้ออกไปสืบเสาะหาสตรีที่จะมาเป็นภริยาด้วยตนเอง โดยเดินทางรอนแรมไปยังหมู่บ้านอุทรยวมัชฌคามพบหญิงสาวคนหนึ่ง กำลังนำอาหารไปส่งบิดา ในด้านรูปโฉมของเธอไม่มีข้อตำหนิตรงไหน สมลักษณะกัลยาณีทุกประการ แต่ในส่วนปัญญาเห็นจะต้องทดสอบกันก่อน

มโหสถเริ่มข้อแรกด้วยภาษาใบ้ กำมือยื่นออกไปข้างหน้า หญิงสาวรู้ทันทีว่าหมายถึง “มีเจ้าของหรือยัง” เธอตอบด้วยการแบมือเปล่าว่า “ยังจะ”

คราวนี้มโหสถใช้ภาษาธรรมคาสามัญญ ถามว่า “นางผู้เจริญมีชื่อว่าอะไร”

หญิงสาวตอบเรียบ ๆ ว่า “สิ่งซึ่งไม่มีในอดีต หรือปัจจุบัน และอนาคต สิ่งนั้นคือนามของฉัน”

มโหสถคิดว่าทุกชีวิตมีความตายเป็นจุดจบ ความตายมีอยู่ในโลกตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบัน และจะตลอดไปถึงอนาคต ความไม่มีของสิ่งนี้ก็คือ “ความไม่ตาย” หรือเรียกว่า “อมร” มโหสถจึงถามว่าเธอชื่อ “อมร” ไรไหม เธอรับว่าถูกต้อง

มโหสถชวนคุยต่อไปว่า “พ่อประกอบอาชีพอะไร”

อมรตอบว่า “ทำสิ่งหนึ่ง โดยส่วนสอง”

ส่วนสองหมายถึง “วัวสองตัว” ฉะนั้นพ่อเธอต้องเป็นชาวนา

มโหสถแปลความออกมามีดังนี้ แล้วถามอีกว่า “นาเธออยู่ที่ไหน”

อมรตอบด้วยสำนวนซึ่งถนัดว่า “อยู่ใกล้ที่ที่ชาวบ้านไปแล้วไม่กลับ”

---

¹⁰ เล่มเดิม, หน้า 56-58.

มโหสถก็เข้าใจว่า อยู่ใกล้กับป่าช้านั่นเอง แล้วถามนางอีกว่า “วันนี้เธอจะกลับบ้าน หรือว่าค้างกับพ่อที่ท้องนา”

อมรแบ่งรับแบ่งสู้ไว้ว่า “ถ้ามาก็ยังไม่กลับ แต่ถ้าไม่มาก็จะกลับ”

คำตอบของเธอดูความหมาย มีความหมายขัดแย้งกันในที่ แต่มโหสถก็ตีความว่า ถ้าน้ำมา หมายถึง น้ำขึ้น พ่อจะไถนาต่อและอมรจะอยู่เป็นเพื่อน แต่ถ้าน้ำไม่มาเธอก็จะกลับบ้านพร้อมพ่อ

จากนั้นมโหสถลองใจอมรอีกหลายอย่าง จนแน่ใจว่ามีทัศนคติตรงกัน จึงตกลงเลือกนางเป็นคู่ชีวิต

จากเรื่องนี้จะเห็นว่า มีบทสนทนาที่ต้องแปลความควบคู่ไปกับการตีความ ทั้งมโหสถและนางอมร นอกจากจะเข้าใจชั้นเชิงของภาษา (คือเข้าใจสัญลักษณ์) แล้ว ยังเข้าใจปริศนาที่แฝงอยู่ในภาษา (คือเข้าใจความหมายที่อยู่นอกเหนือตัวอักษร) ปริศนาหรือความหมายที่แฝงซ่อนเข้ามาทั้ง สองฝ่ายเข้าใจได้ตรงกัน เพราะมีมโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องปริศนาเหล่านี้ตรงกันนั่นเอง

แต่ถึงอย่างไรก็ตามบางที่ความเห็นในเรื่องเดียวกัน คนเราอาจตีความไม่ตรงกัน และต่อไปนี้คือตัวอย่างของผู้ที่มีมโนทัศน์ไม่เหมือนกัน ตีความหมายของเรื่อง ๆ หนึ่งแตกต่างกันออกไป เรื่องนี้ดำเนินความว่า¹¹

จีนสมัยโบราณ ยังมีวัดพุทธศาสนาใหญ่อยู่วัดหนึ่ง มีระเบียบให้คนในวัดมาประชุมทำวัตรสวมนนต์กัน ณ ศาลาแหล่งกลาง ด้วยการตีระฆังใหญ่ตอนตีสี่ทุกวัน ครั้นนั้นมีภิกษุรูปหนึ่ง ทุก ๆ วันจะขมิ้มันอุดสำหัตินก่อนเวลา จุดไฟเดินส่องไปตามทางปูหินก่อนใคร ๆ เพื่อจะได้จับหอยทากที่คลานอยู่ตามทางเท้า ไปปล่อยเสียให้ห่างในที่ปลอดภัย เพราะไม่อย่างนั้นถึงเวลาระฆังสัญญาณขึ้นผู้คนเดินไปสู่ศาลากันมากมาย จะเหยียบถูกหอยทากตาย แก่ทำอย่างนี้ทุก ๆ วัน วันแล้ววันเล่า จึงมีภิกษุรูปอื่นสังเกตเห็น เลยเกิดมีการสอบถามขึ้นในที่พร้อมหน้าว่าทำอย่างนี้ทุกวัน ทำทำไม ?

ภิกษุรูปนั้นตอบว่า “ผมมีชีวิตอยู่ทุกวันนี้ ก็เพื่อประกอบความดีสร้างบารมีเรื่อยไปนะแหละ นอกจากสวดมนต์ภาวนาเท่าคนอื่นแล้ว ผมก็หาบุญกุศลเป็นพิเศษอีกด้วยนะจ๊ะ”

ภิกษุอีกรูปหนึ่งค้านขึ้นว่า “ท่านทราบไหม ที่ทำอย่างนี้ เหมือนกับก่อกรรม

---

¹¹ เขมานันท์ เนะนำเสนโดยเล่านิทาน พระนคร : ธรรมบุชา, 2517, หน้า 64-68.

ทำเชิญ ยังบาปโทษให้เกิดแก่ชาวเรือชาวสวน เพราะความเดือดร้อนด้วยหอยทากที่ท่านช่วย
สงวนพันธุ์ไว้ให้ระบาดกระจายไปที่อื่น ๆ ทางทะเลซึ่งกำจัดสัตว์แพร่โรคนิดนี้กันหมด
แล้วจะยังเหลือก็แค่แหล่งเพาะพันธุ์ในวัดนี้แหละ คนทั้งหลายก็พลอยได้รับผลการกระทำ
ของท่านไปทั้งแขวงเมืองฝ่ายใต้

ภิกษุอีกรูปหนึ่งพูดว่า “ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านรูปนั้นมีใจมีเจตนาให้เป็นภัยแก่คนทั้งหลาย
เหล่านั้น ตรงข้ามท่านกำลังบำเพ็ญหน้าที่ของโพธิสัตว์ ทำการปลดปล่อยสัตว์แปดหมื่นสี่พัน
จากภัยพิบัติ และยังช่วยปลดปล่อยทำความปลอดภัยให้พวกเราในวัดนี้ ได้บำเพ็ญความ
บริสุทธิ์ไม่ต้องไปมีเหตุทำให้ชีวิตตกลงไปอีกด้วย”

เมื่อไม่เป็นที่ตกลงกันได้ ทั้งหมดก็พาไปหาหลวงพ่อดอกขันธ์เจ้าอาวาส อาจารย์ผู้เฒ่าหนึ่ง
ฟังการชี้แจงของแต่ละราย—แต่ละความเห็น ด้วยความกรุณาและเห็นใจเป็นที่สุด ท่านได้แต่
จ้องหน้าตั้งใจฟังคนนั้นที่คนนี้ที่

ภิกษุรูปแรกชี้แจงว่า “ผมก็มีอายุมากแล้ว มาบวชเรียนในพุทธศาสนา ก็เพื่อมาทำ
ความดี ความดีแม้จะน้อยหนึ่ง แต่หมั่นประกอบกระทำทั้งกลางคืนกลางวัน ย่อมเต็มได้
เหมือนหยาดน้ำที่ละหยด ๆ อาจเต็มคুমได้ อย่างนี้จะว่าเป็นโทษบาปได้อย่างไรครับ หลวงพ่อ?”

อาจารย์พ่อฟังจบแล้ว ก็ตอบแสดงความชอบใจว่า “ถูก—ถูก ถูกแล้ว”

ภิกษุรูปที่สองชี้แจงว่า “ถ้าว่าโดยเจตนาแล้ว หากมีคนใดไปเหยียบหอยทากเวลา
เดินไปสวดมนต์ตอนมืด ๆ นั้นก็มีใจมีเจตนาฆ่า เมื่อไม่มีเจตนา ก็มีใจกรรมอันใด ผลยังจะ
สะท้อนว่าเป็นความปลอดภัยของมหาชนเป็นอันมากที่วัดนี้ไม่ได้เป็นแหล่งสุดท้ายที่มีหอย
ทากทำลายพืชผลและตัวเพาะโรคทำสู่ประชาชน และยังเชื่อว่าช่วยกันทำตามประกาศของ
ทางราชการที่ให้หัวเมืองฝ่ายเหนือฝ่ายใต้กำจัดพาหนะนำเชื้อชนิดนี้อีกด้วย ทั้งคนในวัดนี้ก็
จะอยู่กันอย่างไม่มีโรคเพื่อประกอบกิจ ปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ต่อไป เป็นผลดีทั้งตนเอง
และผู้อื่นทั้งมวลมิใช่หรือครับ หลวงพ่อ?”

อาจารย์พ่อฟังจบแล้วก็ตอบแสดงความชอบใจว่า “ถูก—ถูก ถูกแล้ว”

ภิกษุรูปที่สามชี้แจงว่า “การบำเพ็ญธรรมให้ครบปลอดภัยแก่คนส่วนใหญ่ โดยมีใครคน
ใดคนหนึ่งเสียสละ รั้งเป็นภาระเสีย เป็นการเปิดโอกาสให้ทุก ๆ คนได้ประกอบกระทำ
หลุดรอดไปตามทางของเขา ตลอดถึงสัตว์ใด ๆ แม้จะอยู่ในร่างที่ต่ำต้อยอยู่ ธรรมชาติแห่ง

ความตรัสรู้ก็มีได้มีน้อยไปหรือมากขึ้น เพียงปัญญาญาณโพลางเดียวผลกรรมใด ๆ แม้
มากน้อยเท่าใด ย่อมถูกยกเลิกเสียหมดสิ้น คุณเต็มหาใจจรราย บาปกรรมกระอะกรังก็ยังไม่
เปลื้องกรรมอันมหันต์นั้นได้ เพียงชั่วจิตใจเดียว อย่างนี้จะไม่เป็นการถูกต้องหรือครบหลวงพ่อดี?”

อาจารย์พอฟังจบแล้ว ก็ตอบสนองความชอบใจว่า “ถูก-ถูก ถูกแล้ว”

ขณะนั้นสามเณรอุปถาก กำลังนั่งพักอยู่ข้างหลังอาจารย์ผู้เฒ่าเฒ่าขี้ดขึ้นเพื่อขอความเห็น
ว่า “หลวงพ่อดีแต่เรื่องว่า ถูก-ถูก-ถูก มันจะมีถูกทุกฝ่ายได้อย่างไร ถ้ามีถูกอันใด
อันอื่นก็ต้องผิดชี หลวงพ่อดี?”

อาจารย์ผู้เฒ่าพอฟังจบ ก็ตอบสนองความชอบใจว่า “อ๊ะ นี่เธอก็ถูก-ถูก-ถูก
แล้ว” เรื่องก็จบแค่นี้

จากเรื่องนี้ ภิกษุแต่ละรูปที่มีความเห็นไม่เหมือนกันต่อการจับหอยทากไปปล่อยให้พ้นจาก
การถูกเหยียบแม้แต่สามเณรก็ยังสงสัยว่า ความเห็นของภิกษุรูปใดรูปหนึ่งจะต้องมีผิดหรือมี
ถูก ที่ต่างฝ่ายต่างมีความเห็นไม่ลงรอยในเรื่อง ๆ เดียวกันนี้ เพราะมีมโนทัศน์เกี่ยวกับความเชื่อหรือ
ความคิดความเห็นคนละแบบ¹² กล่าวคือ

ความเห็นอย่างแรก เป็นแบบฉบับแห่งความนึกคิดอย่างเดรวาทโดยแท้ คือถือหลักกรรม
ไว้แข็ง ปรารถนถึงความที่ตนเองตกอยู่ในกองทุกข์ แล้วมีตนเป็นผู้หาทางออก โดยทุกวิถีทาง
กระทั่งคนเป็นผู้ให้ทาน ตนเป็นผู้รักษาศีล ตนเป็นผู้บำเพ็ญสมาธิ ตนเป็นผู้เจริญวิปัสณาปัญญา
แล้วตนก็พอใจอิมใจในความที่ได้บำเพ็ญถูก อย่างชาญฉลาดตามที่ตัวเองนึกเช่นนั้น จะเห็นได้
ว่า มีตัวเองโดยส่วนเดียวตลอดสาย ปรารถนาตนมีทุกข์ มีคนปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์ มีตัวเองเป็นผู้ได้รับ
ผลแห่งการปฏิบัติ

ความเห็นอย่างที่สอง เป็นความนึกคิดแบบใช้เหตุผล ตั้งอยู่บนฐานที่ถือเอาประโยชน์เท่าที่
เห็น ๆ กันได้ ซึ่งอาจจะเป็นที่พอใจของคนในสมัยนี้ที่ถือแจ้งไปทางวัตถุมิวิทยาศาสตร์เป็น
หลัก ย่อมเพ่งประโยชน์กันสด ๆ เป็นเรื่องเฉพาะหน้า ไม่เกี่ยวข้องกับปรัชญาหรือคุณค่าแห่งความคิดที่
เป็นไปในอุดมคติที่สูงกว่านั้น

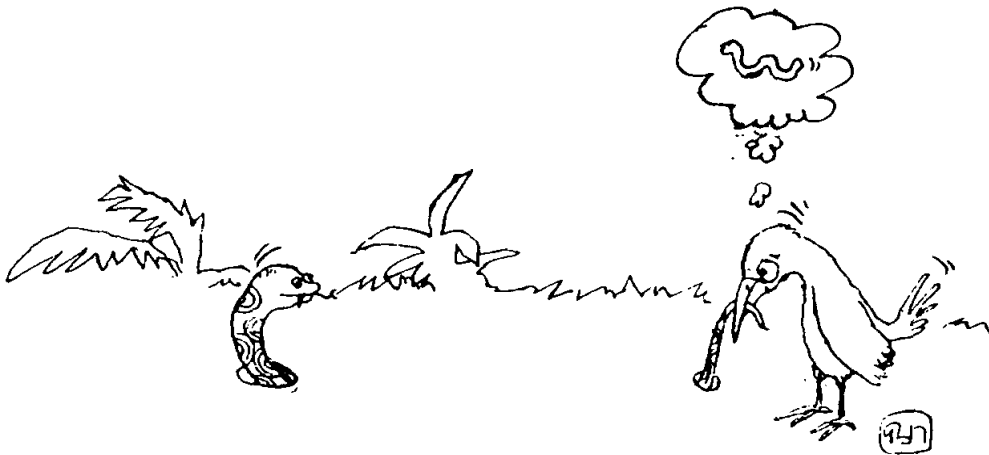
ความเห็นอย่างสาม เป็นแบบฉบับแห่งทัศนะอย่างโพธิสัตว์ภูมิในฝ่ายมหายานโดยทั่วไป

---

¹² เล่มเดิม, หน้า 69-71.

คือถือการกระทำทุกสิ่งทุกอย่าง แทนที่จะฟังเพื่อตัว กลับฟังไปเพื่อผู้อื่น สัตว์อื่น หวังในอุดมคติที่จะรู้หรือสัตว์ชนสัตว์ผู้แดนที่ปลอดภัย แดนที่เกษมจากมวลทุกข์

ความเห็นอย่างรายที่ 4 (ของสามเณร) เป็นความคิดที่เกิดจากการคำนวณโดยหลักตรรกวิทยา คือไปตั้งหลักเกณฑ์อย่างนั้นอย่างนี้ พอมีเรื่องอะไรสิ่งใดขัดกับหลักที่ตนถือไว้แข็ง ก็กล้า “ตรา” ออกไปทันที ว่าเป็นเรื่องผิดหรือสิ่งผิด ทรูฐิอย่างนี้ถือความเป็นของคู่ มีของที่ตรงข้ามกันตลอดไป ชนิดหัวชนฝาคือถ้ามีผิด ก็ต้องมีถูก หากมีอันใดถูก อันอื่นนอกนั้นก็ต้องผิด อย่างนี้เป็นต้น ทักษะเช่นนี้พบได้ในนิทานพุทธศาสนา หรือลัทธิทางศาสนาทั่วไปเหมือนกัน ซึ่งถ้าเราคิดเพียงชั้นเดียว ก็น่าจะเห็นว่าเป็นทักษะที่เต็มอยู่ด้วยเหตุผลเหมือนกัน ในท้องเรื่องนิทานนี้ถือเป็นการคิดเห็นของ คนชั้นสามเณร ยังเป็นหน่ออ่อนอยู่

ภาพจากหนังสือตัวช่วยคุณ ฉบับเดือนมกราคม 2521 หน้า 82.

ภาพนี้เป็นตัวอย่างของความเข้าใจความหมายที่ผิดพลาดของลูกนก เพราะลูกนกนำเอามโนทัศน์ของ สิ่งที่รับรู้คืองู เข้าไปจัดไว้ในพวกเดียวกับมโนทัศน์ของสิ่งที่มีอยู่ในห่วงนิกที่ลูกนกมีคือ ไข่เดือน ลักษณะการเข้าใจความหมายไม่ตรงกันนี้นักเขียนภาพการ์ตูนขำขันหรือนักเขียนเรื่อง ตลก มักนำมาใช้เป็นเงื่อนงำเพื่อทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขันเสมอ

การที่คนเรามีมโนทัศน์ต่างกันอย่างนี้ บางครั้งเมื่ออ่านหรือฟังเรื่องใด ๆ อาจจะตีความไม่ตรงกันก็ได้ ดังที่เจตนา นาควัชระ กล่าวว่า “อันที่จริงเป็นหน้าที่ของผู้อ่านจะต้องตีความหมายของวรรณกรรมที่ตนอ่าน ผู้อ่านแต่ละคนอาจจะไม่จำเป็นต้องตีความหมายวรรณกรรมเรื่องเดียวกันหรือบทเดียวกันไปในแนวเดียวกัน”¹³ เหมือนอย่างกษัตริย์บพหนึ่งและเจษฎาจารย์ ฟ.ฮีแลร์ แปลเป็นภาษาไทยว่า

“Two men look through the same bar;

One sees mud, the other sees star

สองคนยลตามช่อง   คนหนึ่งมองเห็นเปือกตม
อีกคนตาแหลมคม   มองเห็นดาวอยู่พรายพราย”¹⁴

การตีความหมายจากการอ่านไม่ตรงกันมักจะพบเห็นกันอยู่เสมอ และนี่คือตัวอย่างหนึ่งที่นำมาแสดงให้ดู

“แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์   มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด
ถึงเถาวัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลด   ก็ไม่คดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน
มนุษย์นี้ที่รักอยู่สองสถาน   บิดามารดาร์กมักเป็นผล
ที่พึ่งหนึ่งพึ่งได้แต่กายตน   เกิดเป็นคนคิดเห็นจึงเจรจา
แม่นใครรักรักมั่งชังชังตอบ   ให้รอบคอบคิดอ่านนะหลานหนา
รู้สิ่งไรไม่รู้รู้วิชา   รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี”¹⁵

กลอนตอนหนึ่งของสุนทรภู่ดูเหมือนว่าจะเป็นตอนที่ได้รับการกล่าวขวัญถึงและอ้างถึงบ่อยที่สุด แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว แนวคิดเกี่ยวกับกลอนบทนี้มักจะเน้นอยู่เฉพาะแต่บาทสุดท้าย คือตอนที่ว่า “รู้สิ่งใดไม่รู้วิชา รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี” ว่าเป็นคำกลอนสำคัญของสุนทรภู่ โดยมีการแตกแยกออกเป็นสองฝ่าย พวกแรกนั้นตีความว่า สุนทรภู่สอนให้เห็นแก่ตัว สอนให้คนเอาตัวรอดอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่นใด ส่วนอีกพวกหนึ่งเห็นว่าพวกแรกนั้นไม่เข้าใจคำของสุนทรภู่เพราะฉะนั้นจึงตีความเจตนาของสุนทรภู่ผิดไป ทั้ง ๆ ที่ตามความจริงแล้วคำกล่าวของสุนทรภู่ที่ว่า “รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี” นั้นหมายถึงว่า “มีความรู้นั้นดี แต่ยอดดีคือใช้ความรู้ให้อยู่ในศีลธรรม” อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาโดยรอบคอบแล้ว ก็จะเห็นได้ว่า การเน้นเฉพาะคำกลอนบาทสุดท้ายก็ดี ตลอดจนการตีความคำกลอนดังกล่าวไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งข้างต้นนั้น ต่างก็น่าจะถือว่าเป็นการย่ำและการ

¹³เจตนา นาควัชระ เล่มเดิม, หน้า 7.

¹⁴พระมหาเสฐียรพงษ์ ปุณณวณโณ จุดศูนย์ถ่วง พระนคร : ปาจารย์สาร, 2515, หน้า 53.

ตีความที่ผิดพลาดเป้าหมายด้วยกันทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าผู้ตีความจะอ้างว่า เราจะต้องตีความ สุภานิตตามสถานการณ์เป็นหลักสำคัญ ทั้งนี้ก็เพราะถ้าคำนึงถึงสถานการณ์เป็นหลัก ก็จะพบว่า การที่สุตสาครเสียที่แก่ซีเปลือยก็เนื่องมาจากว่า สุตสาครไม่เข้าใจเจตนาและวิสัย หรือจิตใจของคน อย่างซีเปลือย และด้วยเหตุนี้เอง การที่สุนทรภู่เขียนให้พระโยคีสอนสุตสาครให้เข้าใจต่อไปว่า “อย่าไว้ใจมนุษย์เป็นสิ่งแรก” จึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมที่สุด เพราะพระโยคีสอนสุตสาครให้เข้าใจต่อไปว่า ความรักที่แท้จริงหาได้จากบิดาและมารดาเท่านั้น ไม่ใช่ความห่วงใยจอมปลอมจากคนอย่าง ซีเปลือย นอกจากนี้แล้ว สำหรับสิ่งที่จะเป็นที่พึ่งแก่ตนนั้น ในท้ายที่สุดแล้วก็ไม่ใช่บิดามารดาหรือตัว พระโยคี หากแต่เป็นการพึ่งตัวเอง ในแง่นี้การศึกษาของสุตสาครไม่ว่าจะมากมายสักเพียงไหนก็ยัง ไม่อาจถือได้ว่าสมบูรณ์ จนกว่าสุตสาครจะรู้จักพึ่งตนเอง และดังได้กล่าวมาแล้วว่า “จิตใจ” ของ มนุษย์เป็นสิ่งซึ่งยากจะวัด ความผิดพลาดของสุตสาครนั้นก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ เป็นเพราะสุตสาคร พุดโดยไม่ทันคิดถึงน้ำใจของคนที่ตัวเองจะพุดด้วย สุตสาครจึงควรคิดก่อนพุด และควรจะปิดหลัก ง่าย ๆ ว่า “ใครรักก็รักมั่งชั่งชั่งตอบ” แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ การที่สุตสาครควรจะสำนึกว่า การที่มี วิชาความรู้ นั้น แม้จะเป็นสิ่งประเสริฐ แต่สิ่งประเสริฐกว่าก็คือ การใช้สติปัญญาและปฏิภาณ มาประกอบกับวิชาการเพื่อรักษาตัวเอง ..... ให้สุตสาครตระหนักถึงความสำคัญของการหยั่งรู้ใจ รั้ววิสัย ของมนุษย์ซึ่งจะนำไปสู่การรักษาตัวรอดในที่สุด และนี่ก็ดูเหมือนว่าจะเป็นปัญญาที่สูงกว่า วิชาธรรมดา ๆ”¹⁵

ขอให้มาพิจารณาคุณิทานเปรียบเทียบอีกสักเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อเขียนสั้น ๆ ของกาลิลี ยิบราน เราต่างคนอาจจะตีความของ “สาร” จากเรื่องนี้ไม่ตรงกัน

อยู่มาวันหนึ่งในฤดูร้อน กบได้พุดกับคู่ของมัน “ฉันเกรงว่าบรรดาผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้าน ชายฝั่ง จะถูกรบกวนโดยเพลงยามค่ำของพวกเรา”

คู่ของมันได้ตอบและพุดว่า “นั่นนะซี เขาไม่ได้รบกวนความสงบของเราตลอดวัน ด้วยการพุดของเขาหรือ”

กบได้พุดว่า “อึ่งอ่างที่ส่งเสียงรบกวนเพื่อนบ้านทั้งหมดด้วยการส่งเสียงแบบเทพเจ้า ห้ามไม่ให้ทำละ เป็นอย่างไร”

---

¹⁵ สมบัติ วันทรวงศ์ “บทวิเคราะห์การศึกษาทางการเมืองในงานเขียนประเภทนิทานของสุนทรภู่” รักเมืองไทย ภาคปรัชญาและการเมืองในวรรณคดี พระนคร : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2519, หน้า 151-152.

คู่ของมันตอบว่า “เอ แล้วเธอจะว่าอย่างไรเกี่ยวกับนักการเมือง นักบวชและนักวิทยาศาสตร์ซึ่งมาชายฝั่งนี้ แล้วทำให้อากาศเต็มไปด้วยเสียงอึกทึกและไม่เป็นจังหวะ”

และกบก็พูดว่า “เอาละ ขอให้เราเป็นสิ่งที่คิดว่ามนุษย์พวกนี้ ขอให้เราสงบในตอนกลางคืน และเก็บบทเพลงไว้ในดวงใจของเรา ถึงแม้ว่าดวงจันทร์จะเรียกเพื่อการสัมผัสและดวงดาวจะเรียกเพื่อจังหวะ ท้ายที่สุดขอให้เราเงียบสักคืน หรือสองหรือสามคืน”

คู่ของมันพูดว่า “ดีมากฉันตกลง เราจะได้ดูกันว่าหัวใจที่แผ่แผ่ของท่านจะนำอะไรให้ปรากฏต่อไปอีก”

คืนนั้นพวกกบเงียบสงบ มันยังคงสงบในคืนต่อไปอีก จนกระทั่งถึงคืนที่สาม และประหลาดที่จะอ้างถึง หญิงช่างพูดซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านข้างทะเลสาปได้ลงมารับประทานอาหารเช้าในวันที่สาม ตะโกนบอกสามีของเธอว่า “ฉันนอนไม่หลับมาสามคืนแล้ว ฉันนอนอย่างสบายเมื่อได้ยินเสียงกบในหูของฉัน แต่คงมีบางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น กบไม่ร้องมาสามคืนแล้ว และฉันก็เกือบจะบ้าด้วยการนอนไม่หลับ”

กบได้ยินเรื่องนี้ หันมาทางคู่ของมัน กระพริบตาและพูดว่า “และเราก็เกือบจะเป็นบ้าด้วยความเงียบของเรา ไม่ใช่หรือ”

และคู่ของมันตอบว่า “ใช่ คืนแห่งความเงียบมันหนักสำหรับเรา และบัดนี้ฉันได้เห็นแล้วว่าไม่มีความจำเป็นที่จะหยุดร้องเพลงของเรา เพื่อความสบายของพวกเรา เราจำเป็นต้องบรรจุความว่างเปล่าด้วยการเร้าเสียง”

และคืนนั้น ดวงจันทร์ได้เรียกร้องอย่างไม่ไร้ประโยชน์เพื่อความสัมผัสและดวงดาวก็เพื่อจังหวะ¹⁶

ความคิดสำคัญหรือ “สาร” ของนิทานเรื่องนี้ ไม่อาจอ่านความหมายตรง ๆ ตามตัวอักษร เพราะเขียนเป็นทำนองนิทานเปรียบเทียบ ดังนั้นเมื่อต่างคนต่างตีความอาจจะรับ “สาร” ที่ส่งออกมาแตกต่างกันไป นิทานเรื่องนี้มีลักษณะการเขียนที่ท้าทายให้ตีความได้หลายแง่หลายมุม เช่นอาจจะตีความของสารว่า

1. การคาดการณ์สิ่งใดไว้ล่วงหน้า บางทีผลที่เกิดขึ้นอาจจะตรงกันข้าม
2. ความเกรงใจบางทีก็ไม่ใช่ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

---

¹⁶ คาลิล ยิบราน นักเขียน นิทานปรัชญาชีวิตของคาลิล ยิบราน (วิชา และคณะแปล) พระนคร : ชมรมหนังสือวังแก้ว, 2518. หน้า 63-65.

3. การทำอะไรฝืนธรรมชาติของตนเอง มักทำให้ตนเองเดือดร้อนและบางทีทำให้ผู้ใกล้ชิดเคียง
ไม่สบายใจด้วย

4. ความหวังที่ต้องอดกลั้นอาจจะเป็นผลร้ายต่อตนเองหรือผู้อื่นหรืออาจจะตีความในแง่
อื่น ๆ อีกก็ได้ นอกจากผู้อ่านแต่ละคนจะตีความหมายไม่ตรงกันแล้ว ผู้อ่านกับผู้เขียนก็อาจจะมี
ความคิดไม่ตรงกันในเรื่องการสื่อความหมาย ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา เพราะ “ความหมายที่ผู้เขียนมุ่งจะ
ถ่ายทอดออกมาด้วยภาษา กับความหมายที่ผู้อ่านตีออกมาจากวรรณกรรมที่ตนอ่านนั้น จะเหมือน
กับราวกับแกะออกมาจากแม่พิมพ์เดียวกันเห็นจะเป็นไปไม่ได้ การสื่อความหมายระหว่างผู้เขียนกับผู้
อ่าน จึงเป็นการสื่อความหมายที่ใกล้เคียงเท่านั้น”¹⁷ การที่จะทราบความหมายที่แท้จริงของ
เรื่อง ผู้เขียนเท่านั้นที่จะทราบแต่ผู้เดียว แต่ถ้าจะไปสอบถามผู้เขียนบางทีก็เป็นเรื่องที่ไม่ได้
เพราะเรื่องบางเรื่องผู้เขียนได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว หรือจะไปสอบถามผลงานจากผู้เขียนที่ยังมีชีวิต
อยู่ หากผู้เขียนตอบให้ทราบการอ่านก็จะหมดรสชาติไป เพราะผู้อ่านไม่ได้ใช้ความคิดอันเป็นสิทธิใน
การตีความอย่างเต็มที่ การมีส่วนร่วมในการสื่อความหมายในการอ่านก็หมดไปโดยสิ้นเชิง แต่ถึง
อย่างไรก็ตามนักเขียนที่เคารพปัญหาของผู้อ่านและตระหนักในเรื่องสิทธิหรือกติกการอ่านเช่น
นี้ จะชี้แจงให้เราเข้าใจว่า

“ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า เจ้าของงานนั้น ๆ ไม่น่าจำเป็นที่จะออกมาชี้แนะหรือประเมิน
คุณค่าของงานนั้น ๆ ด้วยตนเอง เพราะการกระทำเช่นนั้น น่าจะมีผลเท่ากับเป็นการตีกรอบหรือ
จูงใจแก่การรับรู้ความหมายของผู้อ่าน แน่ละข้าพเจ้าเชื่อว่า คนเขียนหนังสือทุกคนย่อมจะ
มีความมุ่งหมายของตน แต่ถึงกระนั้น ข้าพเจ้าก็ยังเห็นว่า น่าจะเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ค้นหา
และรับรู้ความมุ่งหมายนั้นด้วยตัวของผู้อ่านเอง”¹⁸

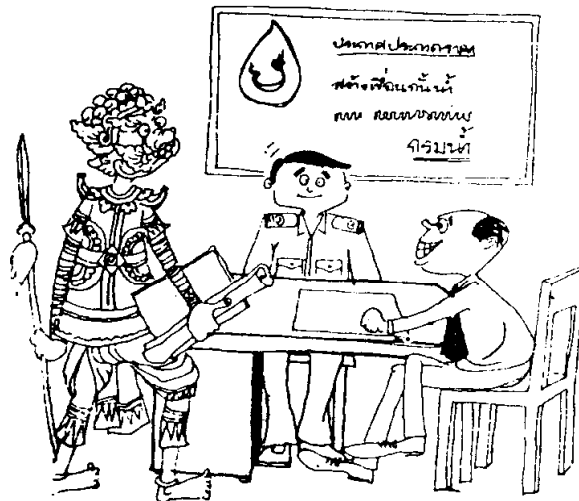
เงื่อนไขภูมิหลังของเหตุการณ์

เงื่อนไขการรับรู้ความหมายของข้อนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากเงื่อนไขของมนทัศน์นั้น
เอง กล่าวคือตามปกติผู้อ่านมักใช้มนทัศน์ของตนแปลความหมายจากเรื่องหรือสิ่งที่อ่านดังที่
เรากล่าวมาแล้ว แต่บางครั้งผู้อ่านไม่มีประสบการณ์หรือความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่อ่านหรือเรื่องที่
อ่าน หรือจะกล่าวได้ว่าผู้อ่านไม่มีมนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องนั้น จึงทำให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้อ่านกับผู้

¹⁷เจตนา นาควิชระ, เล่มเดิม, หน้า 11.

¹⁸ลาวคำหอม เล่มเดิม, หน้า 45.

เขียน โอกาสที่จะสื่อความหมายหรือเข้าใจความหมายจึงเป็นเรื่องยาก สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจมีได้หลายกรณี อย่างเช่น ผู้เขียนกับผู้อ่านเกิดคนละสมัย ความคิดความอ่านของผู้เขียนสมัยหนึ่งอาจได้มาจากภูมิหลังของเหตุการณ์อย่างหนึ่ง ต่อมาอีกสมัยหนึ่งเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ อาจไม่ปรากฏ ผู้อ่านที่เกิดต่างสมัยกับผู้เขียนจึงอาจไม่ทราบภูมิหลังเหล่านี้ การสื่อความหมายกันจึงเกิดอุปสรรค หรือผู้เขียนมีวัยแตกต่างกับผู้อ่านมาก เช่นผู้เขียนเป็นผู้สูงอายุ ผ่านพบเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมาย เข้าใจโลกและชีวิตมาก และได้ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สั่งสมมานี้ถ่ายทอดเป็นเรื่องราว ผู้อ่านที่เป็นผู้เยาว์กว่ามาก ๆ อาจไม่ได้ผ่านพบประสบการณ์ดังกล่าว เมื่ออ่านเรื่องนั้นอาจจะไม่เข้าใจหรือรู้แต่เพียงผิวเผิน นอกจากนั้นอาจมีสาเหตุมาจากความสนใจของผู้เขียนกับผู้อ่านไม่ตรงกัน ผู้เขียนสนใจแต่เรื่องอย่างหนึ่ง แล้วถ่ายทอดสิ่งนั้นลงในข้อเขียน ส่วนผู้อ่านไม่มีความรู้ในเรื่องนั้น เพราะไม่เคยสนใจมาก่อน โอกาสที่จะรับรู้ความหมายก็อาจจะมีอุปสรรคได้เหมือนกัน

การ์ตูนรูปนี้ ผู้เขียนได้สร้างอารมณ์ขัน โดยใช้ภูมิหลังทางวรรณคดีมาประกอบ ถ้าผู้อ่านไม่เข้าใจภูมิหลังเหตุการณ์ตอนนี้ อาจจะไม่เกิดอารมณ์ขันก็ได้

จากต่วย'ตูน ฉบับเดือนธันวาคม 2522 หน้า 193.

ขอยกตัวอย่างงานเขียนชิ้นหนึ่งของสุจิตต์ วงษ์เทศ ที่มีผู้กล่าวขวัญกันมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ขอให้พิจารณาดูว่า มีตอนใด ที่ทำให้เราเกิดอุปสรรคในการรับรู้ความหมาย

วัดเอี้ยวัดโบสถ์	ศาลโตนดเจ็ดต้น
เจ้าขุนทองไปปล้น	ปานจะนี่ไม่เห็นมา
หคข้าวใส่ห้อย	เบ่เวือไปตเมท
เขากี่รำลือมา	ว่าเจ้าขุนทองตายแล้ว
นั่งรถยนต์ไร	นั่งรถไฟนกกแก้ว
ส่งเสียงแจ้วแจ้ว	ว่าเจ้าขุนทอง-เจ้าขุนทอง
เจ้าออกจากบ้าน	เมื่อตอนตะวันเรืองรอง
เจ้าหันมาส่งน้อง ๆ	ว่าพี่จะไปหลายวัน
ไปเพื่อสิทธิเสรี	เพื่อศักดิ์ศรีบางระจัน
ไอ้เจ้านกเขาขัน	แล้วเจ้าขุนทองก็ลงเรือ
สะพายย่ามหาคเสี้ยว	ซึ่งใส่หนังสือแสงเดือน
ทั้งสมุดที่ลบเลือน	ด้วยหยาดน้ำตาแต่เมื่อคืน
เจ้าขุนทองร้องไห้	อยู่ในเรือนจนตีกตี้น
ว่าดอกจ่าปีถูกปืน	ตกอยู่เกลื่อนเจ้าพระยา

ลูกเอี้ยหนอลูกเอย	หนอเจ้าอย่าเฉยเชื่อนชา
แม่มาร้องเรียกหา	นี่พ่อมาตั้งตาคอย
เจ้าไมใช่ันบรบ	ที่เคยประสบวีรรอย
รูปร่างก็น้อยน้อย	เพราะเรียนหนังสือหลายปี
แม่รู้ว่าลูกรัก	นั่นมีความภักดี
พ่อก็รู้ว่าลูกมี	กตัญญูแผ่นดิน
แต่ใครเขาจะรู้	เพราะไม่ใช่พระอินทร์
มนุษย์อาจจะได้ยิน	แต่อำนาจมาบังตา
ลูกบอกว่าลูกรู้	จึงสู้แบบอหิงสา
แม่กับพ่อก็รอม่า	หลายเพลหลายเพล
ดอกโสนบานเช้า	ไอ้ดอกคัดเค้าบานเย็น

ออกพรรษามาตระเวน ที่อนุสาวรีย์ทูน
ไม่มีร่างเจ้าขุนทอง มีแค่รัฐธรรมนูญ
แม่กะพ่อก็อาครุ แต่ภูมิใจลูกชายเออ

(จาก น.ส.พ.ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 18 ตุลาคม 2516 หน้า 4)

ร้อยกรองชิ้นนี้เมื่ออ่านโดยผิวเผินก็ทราบว่าเป็นการถ่ายทอดอารมณ์กระเทือนใจและให้ความรู้สึกในทางโศกสลด แต่ถ้าได้ทราบภูมิหลังบางอย่างของเหตุการณ์เกี่ยวกับงานชิ้นนี้ จะทำให้รับรู้ความหมายและอ่านได้รสชาติยิ่งขึ้น ภูมิหลังบางอย่างที่จะช่วยให้เข้าใจความหมายได้ อาจมีหลายอย่าง ซึ่งแยกแยะได้ดังนี้

1. ภูมิหลังของเหตุการณ์ที่เกิดเรื่องนี้ คือ การที่นักเรียน นิสิตนักศึกษา และประชาชน เสียชีวิต เพราะปะทะกับเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง เพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญจากรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจรจนเกิดเหตุการณ์นองเลือดขึ้นในวันที่ 14 ตุลาคม 2516

2. การกล่าวพาดพิงหรือการท้าวความถึงบุคคล เรื่องราว หรือการกระทำในอดีต เพื่อเชื่อมโยงกับงานเขียนบางตอน ถ้าผู้อ่านไม่ทราบภูมิหลังของสิ่งที่กล่าวพาดพิงถึงหรือท้าวความถึง อาจจะเข้าใจข้อความบางตอนไม่ดีพอ อย่างเช่น

“เจ้าขุนทองไปปล้น ป่านละนี้ไม่เห็นมา”

ข้อความตอนนี้แสดงถึงวีรกรรมของวีรบุรุษผู้หนึ่ง ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเข้าไปปล้นค่ายพม่า เพื่อแย่งชิงเอาพี่น้องคนไทย ที่ถูกจับไปเป็นเชลยกลับสู่ประเทศไทย¹⁹ ดังปรากฏอยู่ในเพลงกล่อมเด็กบทหนึ่งว่า

วัดเอ๋ยวัดโบสถ์ มีต้นโตนดอยู่เจ็ดต้น
เจ้าขุนทองไปปล้น ป่านละนี้ไม่เห็นมา
คดข้าวออกใส่ห่อ จะถ่อเรือออกไปหา
เขาก็เล่าสือมา ว่าเจ้าขุนทองตายแล้ว
เหลือแต่กระดูกแก้ว เมียรักจะไปปลง

¹⁹นิตยา มาควิสูทธ์ “การใช้ Allusion ในบทกวีนิพนธ์” ภาษาและหนังสือ 19 : มิถุนายน-ตุลาคม 2519, หน้า 12.

ขุนศรีจะถือฉัตร   ยกกระบัตระถือธง
ถือท้ายเรือหงส์   ปลงศพเจ้าพ่อนา

จะเห็นว่าผู้เขียนได้ใช้ข้อความตอนต้นของเพลงกล่อมเด็ก มานำบทกล่อมของเขากล้าย ๆ กับนำเอาเหตุการณ์ในอดีตมาตัดต่อกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น

ตอนที่ขุนทองจะลาไปทำศึก ผู้เขียนยังได้กล่าวพาดพิงถึงเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ตอนหนึ่งว่า

“เจ้าออกจากบ้าน   เมื่อตอนตะวันเรืองรอง
เจ้าหันมาส่งน้องน้อง   ว่าพี่ไปหลายวัน
ไปเพื่อสิทธิเสรี   เพื่อศักดิ์ศรีบางระจัน”

การกล่าวพาดพิงถึงบ้านบางระจัน จะทำให้นึกถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ตอนที่ชาวบ้านบางระจันรวบรวมสมัครพรรคพวกลุกขึ้นต่อสู้พม่าอย่างทรหด ดังนั้น “ศักดิ์ศรีบางระจัน” ก็ย่อมหมายถึงศักดิ์ศรีของผู้กล้าหาญ ซึ่งยอมสละชีวิตเพื่อความเป็นไทยของประเทศไทย²⁰ ผู้เขียนได้นำเอาเหตุการณ์นี้มาเชื่อมโยงกับการกระทำของนักเรียน นิสิตนักศึกษา และประชาชนได้อย่างกลมกลืน

นอกจากนั้นผู้แต่งยังได้บรรยายถึงการรอของพ่อแม่ แทนที่จะพูดว่าพ่อแม่รอมานานแต่ลูกไม่กลับมา ผู้ประแต่งได้กล่าวพาดพิงถึงเพลงที่เกี่ยวกับการรอคอยคือ

“ดอกโสนบานเช้า   ใ้อดอกคึดเก็บบานเย็น”

แต่ผู้แต่งไม่ได้ใช้เพลงนั้นจนจบ เพราะผู้ที่รู้จักเพลงนั้น มักจะต่อได้เองโดยอัตโนมัติว่า

“ดอกประคูดุเป็นคู่เล่น   นานแล้วไม่เห็นมาเลย”

ซึ่งเป็นที่เข้าใจได้ทันทีว่า การรอของพ่อแม่นั้นเป็นการรอที่ไร้ผล²¹ ถ้าผู้อ่านไม่มีความรู้หรือภูมิหลังเกี่ยวกับเพลงนี้ ก็อาจจะเข้าใจความหมายบทประพันธ์นี้ไม่ชัดเจน

²⁰ เล่มเดิม.

²¹ เล่มเดิม, หน้า 12-13.

การอ่านเรื่องบางเรื่องแล้วไม่เข้าใจภูมิหลังของเหตุการณ์ บางที่ทำให้เกิดการตีความผิดพลาดได้ง่าย อย่างเช่น ในเรื่องเวสสันดรชาดก ตอนพระเวสสันดรบริจากกัมหาและชาลีให้เป็นทานแก่ชูชก บางคนตีความว่าการกระทำของพระเวสสันดรมีลักษณะที่เห็นแก่ตัวและไม่รับผิชอบ แต่ถ้าศึกษาภูมิหลังของเหตุการณ์แล้วจะเห็นว่าเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับคติทางพุทธศาสนาเป็นเรื่องราวบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในพระชาติสุดท้ายที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า การสั่งสมบารมีเพื่อให้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณนั้นต้องใช้เวลาอันยาวนานและบำเพ็ญบารมีหลายอย่าง ถ้าถือตามคตินิยมทางลัทธิหินยาน เช่นอย่างพระพุทธศาสนาในเมืองไทยนี้ กำหนดบารมีไว้ 10 อย่าง คือ 1. ทาน 2. ศีล 3. เนกขัมมะ 4. ปัญญา 5. วิริยะ 6. ขันติ 7. สัจจะ 8. อธิษฐาน 9. เมตตา 10. อุเบกขา²² ซึ่งบารมีเหล่านี้พระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญมาในพระชาติต่าง ๆ โดยตลอด ในพระชาติสุดท้ายทรงบำเพ็ญบารมีที่เป็นทานหลายอย่างและทานสำคัญที่ได้บำเพ็ญ คือปัญจมหาบริจาค ซึ่งเป็นการบริจาคน้ำเงินยี่ใหญ่ 5 ประการคือ ให้ทานเงินทอง เลือดเนื้อ ชีวิต บุตรและภรรยา และตอนที่พระเวสสันดรยกสองกุมารให้แก่ชูชก ได้แสดงเจตนาเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้อย่างแน่วแน่ว่า

“เธอก็หลังอุทกวารีลงในมือพราหมณ์ ตั้งพระทัยไว้ให้งามดังดวงแก้ว แล้วก็ออกพระอุทานวาจาอันแจ่มใส ว่าพราหมณ์เอ๋ยลูกทั้งสองเรานี้ที่เรารักอย่างดวงใจนัยเนตร เหตุที่เรารักพระโพธิญาณยิ่งกว่าสองกุมารได้ร้อยเท่าพันทวี อิทํ ทานํ เดชผลทานในครั้งนี้จะสำเร็จ แต่พระสร้อยสรพชฌพุทธรัตนอนาวรณญาณในอนาคตกาลโน้นเกิด”²³

ดังนั้นการรับรู้หรือเข้าใจความหมายในเรื่องที่อ่าน บางครั้งจำเป็นต้องเข้าใจในภูมิหลังของเหตุการณ์นั้น ๆ เพื่อนำมาประกอบการตีความ จึงจะสามารถจับความหมายได้ใกล้เคียงหรือตรงกับผู้เขียน

เงื่อนไขเกี่ยวกับรูปแบบและกลวิธี

เราได้เคยเรียนรู้มาแล้วว่า งานเขียนถ้าแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ มี 2 พวกคือ พวกคำรา ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ เหตุผลหรือข้อเท็จจริงอีกพวกหนึ่งคือพวกเรื่องอ่านเล่น เช่น วรรณคดี นิยาย นิทาน นวนิยาย เรื่องสั้น บทละคร ฯลฯ พวกหลังนี้มีลักษณะการสื่อสารแตกต่างจากพวก

---

²²เกษม บุญศรี บารมีสาริต พระนคร : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์ 2513, หน้า 5. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในการปลงศพอุบาสิกาสาวันทวงษ์)

²³เจ้าพระยาพระคลังหน “มหาเวสสันดรชาดก กัมมัทกุมาร” หนังสืออ่านภาษาไทยสำหรับรายวิชา ท 508. ท 504 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2520, หน้า 102.

แรกคือพวกแรกสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ส่วนพวกหลังนี้ใช้วิธีสื่อสารเชิงศิลปะอย่างที่ ศาสตรา-
 จารย์ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณเรียกว่า เป็นการสื่อสารตามรูปแบบ²⁴ ซึ่งเป็นกติกาสื่อสารอีก
 แบบหนึ่ง “รูปแบบหมายถึงสิ่งที่วรรณคดีชนิดหนึ่ง ๆ อาศัยเป็นส่วนประกอบให้เป็นวรรณคดีชนิดนั้น
 ชนิดนี้ขึ้นมา เป็นต้น ว่า นิยาย กับ นิราศ มีรูปแบบไม่เหมือนกัน นิยาย ต้องมีเนื้อเรื่อง ตัวละครหรือ
 ตัวในเรื่องซึ่งประพฤติไปในทางใดทางหนึ่ง ทำให้มีเหตุการณ์ประกอบขึ้นเป็นเนื้อเรื่องของ
 นิยาย ผู้แต่งนิยายต้องบรรยายเรื่อง หรือเล่าเรื่องให้คนอ่านรู้ว่า มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง ผู้แต่งนิยาย
 ย่อมไม่แสดงความคิดเห็นไปโดยไม่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นให้เป็นเนื้อเรื่อง ผู้แต่งนิยายจะใช้มนุษย์หรือ
 สัตว์เป็นตัวละครหรือตัวในเรื่องก็ได้ แต่ผู้แต่งนิยายย่อมไม่กล่าวถึงความดี ความรักชาติ ความ
 ออกตัญญู ว่าเป็นคุณหรือโทษแก่นมนุษย์อย่างไร โดยไม่มีเหตุการณ์ในเรื่องแสดงให้เห็นคุณหรือโทษเหล่านั้น
 นั้น ผู้แต่งนิยายจะไม่แสดงคุณหรือโทษอย่างใดเลยก็ได้ แต่ไม่เล่าเรื่องไม่ได้ อนึ่ง นิยาย จะไม่มี
 บทสนทนาของตัวละครก็ได้ ผู้แต่งอาจเล่าถึงคำพูดของตัวละครเป็นส่วนหนึ่งของการบรรยายของผู้
 แต่งก็ได้ จะเห็นว่าแตกต่างกับบทละครอย่างชัดเจน ส่วนนิราศนั้น ต้องมีผู้เล่าในทำนองว่าได้เดินทาง
 ไปอย่างใดอย่างหนึ่ง ในสมัยก่อนนิราศแต่งเป็นร้อยแก้วทั้งสิ้น แต่ในปัจจุบันมีผู้แต่งนิราศใช้ร้อยแก้ว
 ก็มี สมัยก่อนผู้แต่งนิราศแสดงว่าได้จากคนรัก ในการเดินทางผู้แต่งทิ้งคนรักไว้ที่บ้านหรือที่ใดก็ตามแต่
 ปัจจุบันนี้ผู้แต่งพาคนรักไปด้วยก็มี แต่ผู้แต่งเล่าถึงภูมิประเทศ ถึงความรู้สึกของตนเมื่อได้พบเห็นสิ่ง
 ใดในการเดินทาง อาจไม่มีเหตุการณ์อะไรนอกเหนือไปจากนั้น”²⁵

รูปแบบของวรรณกรรมที่ใช้วิธีการสื่อสารเชิงศิลปะนี้ แต่ละรูปแบบจะมีเนื้อหาซึ่งเป็นส่วน
 ประกอบแตกต่างกันออกไปดังนี้

รูปแบบ	เนื้อหา
ก. นิยาย (รวมนวนิยาย และเรื่องสั้น)	(1) แนวเรื่อง (theme) หรือข้อำ (2) เนื้อเรื่อง (Story) (3) ลักษณะนิสัยของตัวละคร (character) (4) ความนึกคิดหรือปรัชญาของผู้แต่ง (5) อารมณ์ของผู้แต่ง

²⁴ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ วิเคราะห์วรรณคดีไทย พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช 2517, หน้า 114.

²⁵ เล่มเดิม, หน้า 100.

ข. บทละคร	เหมือน ก. (1)–(5) และเพิ่ม (6) บทเจรจา
ค. บทกวีต่างชนิด	(1) แนวเรื่อง (2) แนวคิดนึกหรือปรัชญาของผู้แต่ง (3) อารมณ์ของผู้แต่ง
ง. บทขับร้อง (เพลงอวยพร เพลงพื้นเมือง เหล่าล่อม ฯลฯ)	(1) แนวความคิด (2) ความนึกคิดหรือปรัชญาของผู้แต่ง (3) อารมณ์ของผู้แต่ง ²⁶

ส่วนอีกคำหนึ่งที่มาเกี่ยวข้องกับรูปแบบ ได้แก่ กลวิธี คือพิจารณาว่าผู้ประพันธ์ใช้วิธีอะไรบ้างในการที่จะประกอบวรรณกรรมชิ้นหนึ่งขึ้นมา²⁷ กลวิธีย่อมขึ้นอยู่กับเนื้อหาของวรรณกรรมแต่ละชิ้น ดังเช่นบทกลอนของสุจิตต์ วงศ์เทศ ที่เรายกมากล่าวในตอนก่อน กลวิธีที่ผู้แต่งใช้คือ การกล่าวพาดพิงหรือกล่าวถึงบุคคลสำคัญ เหตุการณ์สำคัญและเพลงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นกลวิธีที่เรียกกันว่า (Allusion) โดยใช้รูปแบบ ท่วงทำนอง อารมณ์และความรู้สึกของเพลงกล่อมเด็กในสมัยก่อนมาถ่ายทอดประสบการณ์และความประทับใจของเขาเกี่ยวกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน เพราะเพลงกล่อมเด็กนั้นมีลักษณะเนื้อหาและอารมณ์ ตรงกับประสบการณ์ความรู้สึกที่เขาจะถ่ายทอด²⁵

การรับรู้ความหมายหรือรับ “สาร” จากงานประเภทสื่อสารตามรูปแบบ จำเป็นต้องรู้จักตีความตามรูปแบบที่ผู้เขียนหรือผู้ส่งใช้²⁸ เช่นในการอ่านนวนิยาย ต้องฝึกหัดตีความจากส่วนต่าง ๆ ของนวนิยาย ไม่ใช่อ่านแต่เนื้อเรื่อง สารของนิยายจะส่งมาโดยวิธีต่าง ๆ ตามกลศิลป์ของนวนิยาย เช่น ในบทสนทนาของตัวละคร จากเหตุการณ์แต่ละอันในเรื่อง จากลักษณะนิสัยของตัวละครเอง เป็นต้น ขอให้ดูตัวอย่างข้อเขียนที่น่าสนใจเรื่องหนึ่งต่อไปนี้ แล้วลองพิจารณาดูว่าจะตีความตามรูปแบบว่าผู้เขียนส่ง “สาร” อะไรออกมา

²⁶ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ แนวทางเรียนวรรณกรรมวิจักษ์และวรรณคดีวิจารณ์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2511, หน้า 12.

²⁷ เล่มเดิม, หน้า 13.

²⁸ นิตยา มาศวิสุทธิ์ เล่มเดิม, หน้า 9.

²⁹ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ภาษาไทยวิชาที่อุกถิม พระนคร : ชุมชนส่งเสริมการใช้ภาษาไทย 2520, หน้า 71.

“วันนี้ผมเกิดเป็นนักประพันธ์ขึ้นมาแล้วซี

เมื่อเป็นนักประพันธ์ก็ต้องเขียนนวนิยาย เมื่อหน้านี้มีเนื้อที่จำกัด ก็ต้องเขียนเรื่องสั้น เรื่องสั้นเรื่องนี้ ชื่อว่า “หอมดอกกระเหมือด” โดยกติกฤทธิ์ ปราโมช (หนุ่ม)

ใครจะทำไม ?

น้ำหอมแก่ปลูกบ้านอยู่ชายทุ่งนอกหมู่บ้าน เมื่อน้ำหอมแก่เป็นคนอารมณ์เย็น ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อใคร ชาวบ้านก็เลยนึกว่าแก่เป็นคนขลัง มีเวทมนต์คาถา ไล่ช่วยได้ ความช่วยของหมู่บ้านก็ไม่มีอะไรมาก เมื่อเป็นหมู่บ้านกลางทุ่งก็มีเหี้ยชุก และแรงชุม

เหี้ยขึ้นบ้านใคร ก็ว่าช่วย ตามน้ำหอมไปไล่เหี้ยล้างช่วย

แรงลงบ้านใคร ก็ว่าช่วย ตามน้ำหอมไปไล่เหี้ยล้างช่วย

น้ำหอมแก่ไล่เหี้ยไล่เหี้ยล้างช่วยมาสิบกว่าปี แก่ก็เริ่มเบื่ออยากจะทำอะไรทดลองดูให้

ผิดกว่าเดิมบ้าง

วันดีคืนดี น้ำหอมก็หาไม้รวกยาว ๆ มาตีเป็นกรงเข้าที่หลังบ้านคลุมต้นทองหลวงใหญ่ ที่ขึ้นอยู่หลังบ้านเข้าไว้ด้วย

แล้วแก่ก็ไปดักเหี้ยตัวผู้มาตัวหนึ่ง เอาใส่กรงไว้

เอาแรงตัวเมียมาอีกตัวหนึ่ง ใส่กรงไว้ด้วยกัน

แล้วน้ำหอมก็พายเรือออกจากบ้าน เพื่อหาสิ่งปฏิญ์ต่าง ๆ มาเลี้ยงสัตว์เลี้ยงของแก่ เหี้ยกับเร้นนั้นกินของเนาด้วยกัน น้ำหอมจึงไม่ลำบากนักเจอหมาเนาเข้าที่ไหนก็เอา เชือกผูกเข้า แล้วพายเรือจูงกลับบ้านพอถึงก็โยนเข้าไปในกรง แล้วแก่ก็นั่งดู

ในตอนแรก แรงกับเหี้ยมันก็แย่งกันกิน กัดกันบ้าง ตีกันบ้าง แต่น้ำหอมแก่ก็เฉย เสีย หางของเนาให้มันกินเรื่อยมา

ต่อมา น้ำหอมก็สังเกตเห็นว่า ไอ้เหี้ยกับอีแรงนั้นมันเริ่มจะปรองดองกันดีขึ้น ถึงจะตะกละ ตะกลาม ก็ไม่แก่งแย่งกันอีกต่อไป

น้ำหอมแก่ก็เอาไม้มาต่อแคร่ไว้ข้างกรง เย็น ๆ แก่ก็นอนเอกเขนกดูแรงกับเหี้ยสามัคคี กันด้วยความภาคภูมิใจ

ต่อมาอีก น้ำหอมก็หากิ่งไม้โยนเข้าไปในกรง

วันดีคืนดี อีแรงก็คาบกิ่งไม้ไปทำรังบนค้ำคอบต้นทองหลวง

น้ำหอมแก่หัวร่อคิก เมื่อเห็นไอ้เหี้ยช่วยคาบกิ่งไม้ไปส่งให้อีแรงที่โคนต้น

อีแรงก็ตัดจริด รับกิ่งไม้ขึ้นไปทำรัง แล้วเล่นตากับไอ้เหี้ย

ต่อมาอีกสิบวันอีแรงก็ไข่ออกมาสองใบ

ไข่นั้นลักษณะยาวรี เหมือนไข่เหี้ย แต่เปลือกแข็งเหมือนไข่แครง
พอไข่ออกมาแล้วอีแรงแรงก็เริ่มฟักไข่ ไข่เหี้ยก็ชื่อสัตว์ สู้สุดส่ำที่คาบเอาของคายน้ำได้ขึ้น
ไปให้อีแรงแรงกินถึงรัง

น้ำหอมแก๊ก็นอนเอกเขนกแล้วก็ยิ้ม นึกว่าสัตว์ที่คนทั้งบ้านเขาเห็นว่าเป็นอับมงคลนี้
มันก็มีหัวใจ ประองคองสามัคคีกันได้ รักใคร่เป็นผัวเมียกันได้ จนตกฟองกำลังฟักไข้อยู่
แล้วใครหาว่าแรงแรงช่วย หรือเหี้ยช่วย ?

ต่อมาอีกเก้าสิบวัน ไข่สองใบนั้นก็แตกเป็นตัว

น้ำหอมแก๊ก็นอนเข้าไปในกรง แล้วก็ปีนไปที่รังพอเห็นสัตว์ที่เกิดมานั้นแก๊ก็เซยชม

สัตว์นั้นเป็นตัวผู้ตัวหนึ่ง ตัวเมียตัวหนึ่ง

แก๊ก็ตั้งชื่อว่าไอ้เซยกับอีชม

เมื่อแรกเกิด ไอ้เซยกับอีชมตัวยาวประมาณห้านิ้ว มีหัวเป็นแรงแรง ปากเป็นแรงแรง แต่แถบลิ้น
อยู่ตลอดเวลาอย่างเหี้ย ที่หัวไหล่นั้นมีปีกเล็ก ๆ โผล่ขึ้นมา แต่ขยับยังไม่ขึ้น ตัวนั้นเป็น
เกล็ด มีหางเป็นเหี้ย ส่วนขานันมีสี่ขา ขาคู่หน้าเป็นขาแรงแรง ขาคู่หลังเป็นขาเหี้ย

น้ำหอมแก๊ก็รักใคร่ไอ้เซยกับอีชมเหมือนลูก มีความภาคภูมิใจว่าได้สร้างสัตว์ใหม่ขึ้นมา
ในโลก

แก๊ก็เรียกของแก่ว่า ตัว “สหับมงคล”

เอา “สห” กับ “อับมงคล” บวกกันเข้าไป

แล้วแก๊ก็นึกว่า เมื่อลบกับลบบวกกันเข้าไปยังเป็นบวก

ช่วยกับช่วยบวกกันเข้าไปก็ต้องไม่ช่วย มีแต่มงคล มีแต่ความเจริญ

จะเป็นเหี้ยหรือแรงแรงก็ช่างมัน ขอให้รวมกันได้ก็เป็นดีแล้ว เพราะน้ำหอมแก๊ก็คิดเอาความ
สามัคคีเป็นที่ตั้ง เมื่อเหี้ยกับแรงแรงสามัคคีกันได้ก็เป็นการดี หรืออย่างน้อยก็ดีที่สามัคคี

ไอ้เหี้ยกับอีแรงแรงก็ช่วยกันเลี้ยงลูก ตอนนั้นน้ำหอมแก๊ก็เห็นว่ามันเชื่องแล้ว แก๊ก็
รื้อกรงออก ปล่อยให้มันไปหากินตามลำพัง มันก็ไปหากินไกล ๆ แล้วคาบเอาสัตว์
คาย สฟคาย ตลอดจนของเน่าต่าง ๆ มาให้ลูกมันกิน

จนลูกมันเติบโตใหญ่ ตัวยาวประมาณสักสองคืบเห็นจะได้

จนปีกไอ้เซยกับอีชมงอกขึ้นมาแล้ว ทีแรกมันหัดบินจากต้นทองหลาง บินไปได้ไม่กี่ไกล
มันก็ตก แล้วมันก็เลื้อยยกตามขึ้นไปต้นทองหลางใหม่ หัดบินขึ้น

มันบินออกไปไกลทุกที จนในที่สุดมันก็บินได้คล่อง และบินได้ไกล ๆ เหมือนอีแรงแรงเม้มัน
เลื้อยก็คล่องแคล่วว่องไว และลงน้ำลงทำได้เหมือนไอ้เหี้ยพ้อมัน

ตอนนั้นมาเริ่มร้องได้ ที่แรกมันก็ทำเสียงคังซู่ ๆ ออกจากปาก แต่อีกไม่นานมันก็ร้อง
ซัดถ้อยซัดคำว่า

“ช่วย”

ไอ้เซยกับอีชมมันติดน้ำหอม ไม่ว่าแกจะไปไหนมันก็ตามไปด้วยเวลาเดินอยู่บนเรือนมันก็
เลื้อยตาม เดินไปไหนไกล ๆ มันก็บินตาม

น้ำหอมซักจะรำคาญ เพราะพอมันโตขึ้น มันก็เริ่มจะเข้าควบคุมความประพฤติของแก
น้ำหอมจะทำบาปอะไรไม่ได้ มันเข้ามาห้าม

ตอนเย็น ๆ จะกินเหล้าสักก๊ง มันก็บินเข้ามาจิกตีเอาถ้วยเหล้าตกไปจากมือ แล้วมันก็ร้องว่า
“ช่วย ช่วย”

จะตกปลาตกปลา มันก็มาจิกตี คอยขัดขวางแล้วร้องว่า

“ช่วย ช่วย ช่วย”

ที่ร้ายที่สุด เวล่าน้ำหอมเดินเข้าไปในหมู่บ้าน มันก็บินตามไปด้วย คนวิ่งหนีกันจ้าละหวั่น
น้ำหอมแกเห็นทำไม่ได้การ วันหนึ่งแกก็เลยจับไอ้เซยกับอีชมบิดคอเสียชีวิตไปทั้งคู่
ตั้งแต่วันนั้นมา น้ำหอมแกก็เลยขึ้นเรือนใครไม่ได้ ถึงจะขึ้นไปพอลงมาแล้ว เขาก็เอาน้ำ

รดหัวกระได

ชาวบ้านเขาบอกว่า

“ดาหนอมแกขึ้นมาบ้านไหนช่วยบ้านนั้น คนอะไรก็ไม่รู้เอาเหี้ยกับแรงมาผสมกัน
จนออกลูก”³⁰

เรื่องนี้ผู้อ่านแต่ละคนอาจตีความไม่ตรงกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบทกวีหรือภูมิหลังแห่งประสบการณ์ของแต่ละคน แต่ถ้าวางมาวิเคราะห์ดูตามลักษณะการสื่อสารตามรูปแบบที่เป็นเรื่องสั้น ดังผู้ประพันธ์เกริ่นไว้ในตอนต้นเรื่อง จะเห็นว่าในด้านของตัวละคร ผู้เขียนใช้กลวิธีสร้างตัวละครที่เป็นคนกับตัวละครที่เป็นสัตว์ร่วมกันแสดงให้เกิดพฤติกรรมอย่างหนึ่งขึ้น น้ำหอมที่เป็นตัวละครสำคัญน่าจะเป็นบุคคลที่มีอำนาจหรือมีบทบาทสำคัญในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งช่วยขจัดปัดเป่าความเดือดร้อนความชั่วร้ายต่าง ๆ ให้แก่ผู้อื่น ซึ่งอาจจะอนุมานได้จากคำบรรยายตอนหนึ่งว่า

“เหี้ยขึ้นบ้านใคร ก็ว่าช่วย ตามน้ำหอมไปไล่เหี้ยล้างช่วย
แรงลงบ้านใคร ก็ว่าช่วย ตามน้ำหอมไปไล่แรงล้างช่วย”

³⁰ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ยิ้มกับคึกฤทธิ์ พระนคร : สำนักพิมพ์สยามรัฐ 2522, หน้า 13-19.

“ช่วย” จึงหมายถึงความเดือดร้อนหรือความชั่วร้าย และผู้ที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความชั่วร้าย ได้แก่ เขี้ยกับแรง ซึ่งผู้ประพันธ์สมมุติให้เป็นตัวละครที่ช่วยทำให้เหตุการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป เขี้ย กับ แรง น่าจะหมายถึงบุคคลพวกหนึ่งที่สังกรรม์เกยง เพราะเขี้ยกับแรงเป็นสัญลักษณ์ของ “ความช่วย” ตามคติของคนไทย การที่ผู้ประพันธ์ใช้ตัวละครซึ่งเป็นสัตว์ดังกล่าว แทนบุคคลที่ไม่พึงปรารถนาของสังคม เพราะเป็นตัวนำความเดือดร้อนและความชั่วร้ายมาสู่สังคม (คำว่าหมู่บ้านในท้องเรื่องก็คือ สังคม ๆ หนึ่ง น่าจะหมายถึงสังคมไทยนี่เอง) นับว่าใช้สัตว์สมมุติเป็นตัวละครได้อย่างเหมาะสม น้ำหอมซึ่งแต่เดิมมีหน้าที่ช่วยขจัดทุกข์ให้ผู้อื่น ครั้นนำเอาตัวที่ก่อความเดือดร้อนมาเลี้ยง และไม่ได้พิจารณาว่าจะให้ทุกข์แก่ตนอย่างไร กับยังหลงใหลได้ปลื้มว่าถ้าสัตว์คู่นี้ผสมพันธุ์กัน ก็จะเกิดเป็นสัตว์พันธุ์วิเศษออกมา ไม่อับมงคลเหมือนพ่อแม่ของมันจนกระทั่งเขี้ยกับแรงมีลูกชื่ออ้ายเซยกกับอิชม เป็นสัตว์ตัวใหม่ที่ถ่ายทอดลักษณะต่าง ๆ จากบรรพบุรุษของมันอย่างครบถ้วน ทั้งลักษณะทางชีววิทยาหรือลักษณะทางกายภาพ (มีหัวเป็นแรง ปากเป็นแรง แต่เล็บยืนอยู่ตลอดเวลาอย่างเขี้ย ที่หัวไหล่มีปีกเล็ก ๆ โผล่ขึ้นมา แต่ขยับยังไม่ขึ้น ตัวเป็นเกล็ด มีหางเป็นเขี้ย ส่วนขานันมีสีขา ขาคู่หน้าเป็นขาแรง ขาคู่หลังเป็นขาเขี้ย) และลักษณะเสียงร้องก็บังคุณสมบัติที่ได้รับจากพ่อและแม่ของมันอย่างสมบูรณ์ (ร้องได้เป็นคำเดียวคือ “ช่วย” อันบอกสัญลักษณ์ประจำตัวของเขี้ยกับแรงอย่างเต็มภาคภูมิ) แต่ในที่สุดเมื่ออ้ายเซยกกับอิชมเติบโตขึ้น ก็รับกวนน้ำหอมทั้งการกระทำและวาจาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นนี้เป็นอุปสรรคจนไม่สามารถทำให้น้ำหอมประกอบกิจอันใดได้จนกระทั่งต้องตัดสินใจฆ่าสัตว์สองตัวนี้ ซึ่งจะเห็นว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ในท้องเรื่อง ขึ้นอยู่กับตัวละครเป็นส่วนใหญ่ ถ้าจะตีความว่าสารหรือความคิดสำคัญของเรื่องนี้คืออะไร ในทัศนะส่วนตัว เห็นว่าน่าจะมีสารสำคัญซ่อนอยู่หลายฉบับคือ

1. การนำเอาสิ่งไม่ดีมารวมกันด้วยหวังผลลัพธ์ที่ดีนั้นย่อมเป็นไปได้
2. ลักษณะของพันธุกรรมย่อมไม่เป็นตามธรรมชาติของมันเอง และมีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อไปยังพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น คือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีลักษณะทางพันธุกรรมเป็นเครื่องรองรับด้วย

3. ผู้ใดหลงผิดและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ย่อมนำทุกข์มาสู่ตน

ถึงอย่างไรก็ตาม เรื่องนี้อาจจะตีความในแง่มุมอื่นได้อีก เพราะผู้เขียนเป็นผู้ที่มีอารมณ์ขัน มีประสบการณ์ต่าง ๆ มาก เรื่องนี้จึงอาจซ่อน “สาร” ลึก ๆ ที่อาจต้องใช้จินตนาการเข้าช่วยประกอบการตีความ กล่าวคือ ถ้าอนุมานว่าเรื่องนี้มีภูมิหลังเกี่ยวกับรัฐบาลและพวก ส.ส. ในบางสมัย ก็จะทำให้เห็นว่าผู้ประพันธ์มีน้ำเสียงที่ขำล้อและเสียดสีบุคคลกลุ่มหนึ่งอยู่ในที่ ดังเช่น น้ำหอมซึ่งมีบทบาทปิดปากความทุกข์ของชาวบ้านเปรียบได้กับผู้มีบทบาทสำคัญ น่าจะเป็นหัวหน้ารัฐบาล

พวก ส.ส. ที่เห็นแก่ตัวเปรียบเหมือนเหยี่ยวหรือแร้ง ซึ่งเป็นที่รังเกียจของสังคม ชอบกินแต่ของสกปรกหรือสิ่งเน่าเหม็น (ต้องหว่านเงินหรือมีตำแหน่งให้) และเมื่อนำเอาสัตว์ทั้งสองชนิดนี้มาผสมพันธุ์กันจนออกลูก (นำเอา ส.ส. ที่เห็นแก่ตัว จากพรรคต่าง ๆ มาจัดตั้งเป็นคณะรัฐบาล) เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็เลวร้ายยิ่งขึ้น เพราะไอ้เหยี่ยวกับไอ้แร้ง (คณะรัฐบาลที่ผสมแล้วและพวกที่สนับสนุน) เมื่อมันโตขึ้น ก็เข้าควบคุมความประพฤติของน้ำหนอม (ควบคุมการบริหารของหัวหน้ารัฐบาล) เป็นอุปสรรคขัดขวางการทำงานของน้ำหนอม จนในที่สุดน้ำหนอมต้องบิตกออายเชยกับไอ้แร้งตาย (น่าจะหมายถึงการยุบสภา) และต่อมาน้ำหนอมขึ้นเรือนใครไม่ได้ (ไม่ได้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน) ถ้าเรื่องนี้เขียนขึ้นตามภูมิหลังดังกล่าว ก็น่าจะมีสารที่แยบยลอยู่ฉบับหนึ่งคือ “การเอาคนเลวที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมาช่วยกันทำประโยชน์ จะทำให้เกิดอุปสรรคหรือความเลวร้ายยิ่งขึ้น จนไม่สามารถจะประสานประโยชน์ได้ และตนเองก็ขาดความไว้วางใจจากผู้อื่น”

แบบฝึกหัด

1. จงอธิบายและยกตัวอย่างประกอบว่าการอ่านแปลความกับการอ่านตีความต่างกันอย่างไร
2. จงบอกความหมายของข้อเขียนต่อไปนี้ทั้งในระดับตีความและระดับแปลความว่าคืออะไร ถ้าท่านไม่เข้าใจความหมาย ลองค้นหาสาเหตุว่าอะไรเป็นอุปสรรคต่อการอ่านของท่าน

ก. บรรพชิตกายชูบไซรี ทรงงาม
 จดบาทอ้วนรูปทรมาร รักเลี้ยว
 ชายชาญวิฆาณาม เป็นสง่า
 หลึงสู่สามีเคี้ยว คู่ด้วยดูงาม
 (ประชุมโคลงโลกนิติ บทที่ 315)

ข. หมาเอยสุเหน้อยแท้ ทุกวัน
 ไปไล่เนื้อไล่ทัน ทำนได้
 เจ้ามันแม่นที่ของมัน กินแต่ ข้าวนา
 แมวบ่ทำไต่ได้ หน้าข้าวกับปลา
 (ประชุมโคลงโลกนิติ บทที่ 387)

ค. ดาวตกพวยพุ่งรุ่งแสง วาบแดงพริบตาหาหาย
 จากฟ้ามาดินเดียวดาย กลับกลายเป็นอะไรใครรู้
 ธรรมชาติชวนคิดพิศวง ตราบโลกดำรงคงอยู่
 บทเรียนชวนเพลินเชยดู เป็นครูล้ำลึกฝักใจ
 (ฐะปะนีย์ นาครทรรพ ศึกษาภาษิต บทที่ 69)

- ง. ชวนเมื่อยมราชเจ้า สนุกสนาน
 สร้างเร่งโรงแรมพิศาล ครึ่งฟ้า
 เชิญกาชาดจัดงาน โศครเพชร รุ่งแสง
 เก็บค่าผีผของหล้า หมื่นล้านโกฏิทอง
 อีกเหรียญตรากว่าร้อย เนินโคก เขาเส
 งานใหญ่ระบำเชื้อโรค นรกพื่อน
 ออกโฉนดแบ่งปรโลก ขายแข่ง โลกแล
 จัดแจ่มคฤหาสน์จะอ่อน ยั้วร้อนมโหศุรย์

(อังคาร กัลยาณพงศ์ บางกอกแก้วกำศรวล บทที่ 101 และ 102)

3. การสื่อสารตามรูปแบบคืออะไร การสื่อสารชนิดนี้ต้องถือคติการอ่านเพื่อรับรู้หรือเข้าใจความหมาย (สาร) อย่างไร จงยกตัวอย่างข้อเขียนมาเรื่องหนึ่ง แล้วอธิบายว่าใช้กลวิธีการสื่อสารตามรูปแบบอย่างไร และอะไรคือสารของข้อเขียนที่ท่านยกตัวอย่างมา

4. จงอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วบอก “สาร” หรือ “ความคิดสำคัญ” ของเรื่องว่าคืออะไร มีเหตุผลอะไรที่ทำให้ท่านคิดว่าสิ่งนั้นคือสารของเรื่องท่านใช้อะไรเป็นเครื่องประกอบบ้างในการค้นหาสารดังกล่าว จงชี้แจงให้ชัดเจน

- ก. “กิริ คังได้ฟังมา มีปิ่นนรา ดำรงผไทโอสวรรย์ ฝรั่ง, แจก, จีน, ไทย, รามัญ
 นิยายเรื่องนั้น ไม่กล่าวให้แจ้งประจักษ์

พระองค์ทรงโฉมสุกลักษณ์ แต่เคราะห์ร้ายนัก พระบาทซ้ายมีแต่ “ตาปลา”

ยามทะบุรยาดรา พระขงศ์ราชา เขยกเพราะดำเนินไม่ถนัด

บริพารท่านล้วนสันทัด ในเชิงปฏิบัติ เจริญรอยพระบาทกษัตรา

ต่างหัดคัดเดินเขยก ทำวนางเสนา ก็เลียน “ราชแบบ” ท้ววัง

วันหนึ่งจึงมี ท่านเฒ่าผู้ดี ชนบทผ่านพา เข้าเฝ้าภูธรถวายพรราชา แบบมนตรีชรา

นอกราชการ

ท่านอำมาตย์เฒ่า บได้เข้าเฝ้า เป็นเวลานาน สัมบทผู้ฉลาด ในราชฐาน ถึงพระโรงธาร
 ก็เร่งเข้าไป

ชาติสุรเสนา ดำรงกายา ส่างโดยวิสัย ขาตรงตัวตรง มั่นคงจับไว น้อมคำนับไท้
 ด้วยใจภักดี

เสวกทั้งนั้น พวกกันเห็นขัน สวนขึ้นอิงมี เว้นแต่กษัตริย์ ขัดยบตี องค์พระภูมิ
ทรงกระซิบถาม

ดูรา ท่านอำมาตย์	เราประหลาดในวิญญา
ท่านไม่เขยยกขา	หรือว่าตาเราเห็นผิด ?
ข้าแต่พระจอมวงศ์	ผู้ดำรงธรรมทศพิธ
กายข้าฯ วิปริต	สองเท้ามีแค่ “คาปลา”
ข้าฯ หละเดินเขยยก	ขาจะผลกทั้งสองขา
จึงดูประจักษ์	นี้เดินไปได้ตรงดี ๆ’

(ดอกไม้สด พุทธรักษา แพร่พิทยา 2512, หน้า 289-290)

ข. “กิริ ดั่งได้ยินมา.....

ในยุคที่เวทมนต์ต่าง ๆ ยังเป็นของใช้ได้จริง จะเป็นเพราะความเชื่อของผู้ใช้หรือ
อะไรก็ตาม ในเมืองเทพนครมีผู้พิพากษาคนหนึ่ง สามารถถอดดวงจักษุแห่งตนออกจาก
กระบอกตาได้ด้วยเดชแห่งมนต์ ท่านผู้พิพากษารักษาความยุติธรรมเป็นชีวิต และรู้จัก
ธรรมชาติแห่งดวงจิตมนุษย์ดีพอที่จะไม่ทะนงในความมั่นคงแห่งดวงจิตของตน เหตุฉะนั้น
ในเวลาที่ท่านจะเข้าสู่ที่พิพากษาคดี ท่านจึงถอดดวงจักษุทั้งสองข้างออกเสียก่อน
แล้วจึงเรียกคู่ความเข้ามาเฉพาะหน้า ทั้งนี้เพื่อเป็นที่แน่ใจว่า ท่านจะไม่ตัดสินคดีด้วยความ
ลำเอียง เพราะเห็นแก่หน้าคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

การกระทำของท่านนี้ เป็นเหตุให้ปวงชนพากันยกย่องท่านอย่างสูง กวีพากันแต่ง
กาพย์กลอนข่อยเกียรติท่านเท่าที่จะหาคำขอให้เพราะที่สุด นักเทศน์เมื่อเทศน์ถึงความ
ยุติธรรมก็ยกยอความเป็นธรรมของท่านผู้พิพากษาขึ้นกล่าวประกอบ ถ้าในเมืองนั้นมี
สภาราชฎีที่ไม่มีอะไรทำมากไปกว่าจะออกรัฐบัญญัติเครื่องแต่งตัว ก็คงจะมีผู้แทนทั้งที่
เป็นของราชฎีและของรัฐ ยกความเป็นธรรมของท่านอภิปรายกันในสภา และหากว่ามี
หนังสือพิมพ์ด้วย ก็คงจะมีนักหนังสือพิมพ์ตะโกนความเป็นธรรมของท่าน จนช่วย
ความเวียนศีรษะของผู้อ่านให้น้อย เพราะเรื่องราวของท่านนั้นยืดยาว ทำเอาหน้ากระดาษ
หมดเปลืองไป จนไม่มีที่เหลือสำหรับประกาศแจ้งความต่าง ๆ

วันหนึ่งอันนับได้ว่าเป็นวันสำคัญของเรื่องนี้ ก่อนจะไปศาล ท่านผู้พิพากษา
ประทานอาหารพร้อมกับภรรยาเมื่ออาหารอย่างหนึ่ง ท่านผู้เล่าบ่งชี้ว่าผักเสี้ยนคอง (ผู้เขียน
รู้สึกตะขิดตะขวงอย่างไรอยู่) เป็นสิ่งที่ท่านผู้พิพากษาเคยชอบมากรวมอยู่กับอาหารอื่น ๆ

ท่านผู้พิพากษารับประทานผักเสี้ยนคองกับปลาตุ๋นและน้ำพริก และรับประทานข้าว ได้มากกว่าธรรมดา ความตั้งใจในรสผักเสี้ยนคองซึ่งคองอย่างวิเศษเกินกว่าที่เคยรับประทานมาก่อน ทำให้ท่านถามภรรยาว่าได้มาจากไหน ภรรยาตอบโดยชื่อว่าซื้อมาจากร้านแม่สะอาด รักตรง

ในวันนั้น เมื่อท่านผู้พิพากษาขึ้นนั่งบัลลังก์ และควักดวงดาออกแล้ว นักการก็พานั่งคู่ความในคดีแพ่งๆ ซึ่งมีนางโลก รักลาภเป็นโจทก์ และนางสะอาด รักตรงเป็นจำเลย

ตลอดเวลาที่ท่านผู้พิพากษาพิจารณาคดี ท่านยังรู้สึกอ่อยรสผักเสี้ยนคองไม่หาย และใจของท่านก็ครุ่นคิดเป็นห่วงนางสะอาดเสียจริง ๆ เมื่อได้สืบพยานถึงที่สุดแล้ว ปรากฏว่าพยานโจทก์ให้การไม่สมเหตุผลผลศาลจึงยกฟ้องความเรื่องนี้เสีย แต่เมื่อคู่ความออกจากศาลไปแล้ว ท่านผู้พิพากษาจะได้ดวงดาเข้าที่เดิมก็ไม่มีผลสำเร็จ ท่านผู้พิพากษาเลยเป็นคนที่ไม่มีความดีตลอดชีวิต”

(ดอกไม้สด บุษบาบรรณ แพรวพิทยา, 2512, หน้า 279-281)

5. จงอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าอะไรคือสารของเรื่องนี้ ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายอะไรแฝงอยู่ และใช้กลวิธีอะไรแสดงออก เมื่อท่านค้นหาสารในคำประพันธ์นี้ ท่านต้องนึกถึงภูมิหลังของเรื่องหรือไม่ ถ้านึกถึง อะไรคือภูมิหลังที่ทำให้ท่านเข้าใจสารนี้

ปัญหาหัวใจของ น.ส.ประเทศไทย

โอ้...พี่เอ๋ยพี่จำศิริราณี	ช่วยน้องที่ตอบปัญหาน่าฉงน
น้องทุกข์ท้อทรมาณสุดทันทน	เข้าตาจนหวังพึ่งพี่อธิบาย
น้องเชื่อว่านางสาวประเทศไทย	นามสกุลอะไรจำไม่ได้
ชีวิตน้องย่อยยับน่าอัปอาย	จะบรรยายความคดีให้พี่ฟัง
นานมาแล้วชายหนึ่งชื่อย่อยย่อ	เชื่อว่าปอทำน้องต้องผิดหวัง
ข่มขืนน้องจนชอกช้ำด้วยกำลัง	ใช้รถถังฆ่าเราน้องจนห้องโต
น้องเกือบตายถ้าไม่ได้สอมช่วยเหลือ	แต่สอเองเฮงชวยจนฉาวโฉ่
สอไล่ปอจากไทยไปเที่ยวโต	แล้วขืนไม่ทิ้งที่น้องไม่ต้องการ
สอไม่น้องเหมือนหมาที่บ้าคลั่ง	จนตัวเองดับพลังสิ้นสังขาร
แล้วนายถลอเพื่อนของสอก็ก่อการ	สืบสันดานของสอต่อกันมา

ดูภายนอกถอหงิมและยืมหวาน
ถอเคยทำอัคคกามกิริยา
ถอวิตถารนานมาบ้ำอำนาจ
ทั้งเพื่อนถอถอถอถอถอถอถอ
น้องกว่าอิฐกว่าไม้ไผ่ถอถอ
ส่วนถอถอถอถอถอไปเยอรมัน
แต่โซคถอถอถอถอถอถอถอ
พันจากถอแต่เคราะห์กรรมยังจำเจ
ชายคนนีทำงานศาลฎีกา
เขาเชื่อดวงเชื่อชะตาแบบบ้ำบอ
น้องโซคถอมีชายหนึ่งมาสงสาร
เป็นทหารผ่านเกาหลีอาร์คัง
สมมุติชื่อชายตาหวานว่าท่านถอ
น้องถอถอถอถอที่เขาชอบให้ครอบครอง
แล้วจะให้ถอถอถอมีเสรีรัก
นี่แหละพีศิราณีคือเรื่องราว
จึงขถอถอถอถอถอถอถอถอ
ช่วยถอถอถอถอถอถอถอถอ

แต่ภายในวิตถารเป็นหนักหนา
ปีสองห้าหนึ่งสี่ที่ถอถอถอ
เอาปีนกราดถอถอถอถอถอถอ
ถอถอถอถอถอถอถอถอถอ
เขาถอถอถอถอถอถอถอถอ
เพื่อนถอถอถอถอถอถอถอ
เหมือนถอถอถอถอถอถอถอ
ชะตาให้ถอถอถอถอถอ
แต่ปัญญามีค้ำ เหมือนถอถอถอ
แล้วถอถอถอถอถอถอถอถอ
เขาตาหวานถอถอถอถอถอ
เขาได้ถอถอถอถอถอถอถอ
เสร็จได้ถอถอถอถอถอถอ
เขาถอถอถอถอถอถอถอถอ
ตามสมัครของใจแห่งถอถอ
อันแสนเศร้าถอถอถอถอ
ว่าถอถอถอถอถอถอถอ
ถอถอถอถอถอถอถอถอ

นางสาวประเทศไทย

วานให้นายชงไทย สุวรรณคีรี ช่วยเขียน
(จากสยามนิกร 19 ธันวาคม 2521 หน้า 47)